

**РОҲНАМОИ
ФАННИ ЗАБОНИ ТОЧИКӢ
БАРОИ СИНФИ 6-УМ**

**барои омӯзгорони муассисаҳои
таҳсилоти миёнаи умумӣ**

**ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ
ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ТАВСИЯ КАРДААСТ**

**ДУШАНБЕ
МАОРИФ
2017**

УДК 373.167.1 (072)

P-84

P-84. Қ. Мухторӣ. **Роҳнамои фанни забони тоҷикӣ** барои синфи 6-уми муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ. Душанбе, Маориф, 2017, 68саҳ.

ISBN 978-99947-0-0-0

© Маориф, 2017

Мундариҷа

Сарсухан.....	4
Нақшаи тақвими мавзӯҳо.....	5
Роҳнамо барои омӯзгор.....	9

САРСУХАН

Таълими салоҳиятноки хонанда чӣ маънӣ дорад, дар стандарти давлатии забони модарӣ барои синфҳои 5-11 оварда шудааст. Аммо ин ҷо лозим аст, ки ба баъзе масъалаҳои дигари ба усули таълими салоҳиятнок ва роҳнамои ба омӯзгор пешниҳодшаванда чанд маълумот дода шавад. Таълими салоҳиятноки хонанда камтар истифода карданро аз қоидаҳои грамматикӣ дар назар дошта, бештар ба сайқал додани малақаҳои хонандагон дар истифодаи амалии забон нигаронида шудааст.

Ҳамин принципи муносибат ба таълими забони тоҷикӣ талаб мекунад, ки Ҳангоми таълим ба ғайр аз донишу малақаҳои забонӣ дар хонандагон салоҳиятҳои болоифанӣ ё асосӣ, ки дар зиндагии ҳамагӯза ба хонанда даркор мешаванд, ташаккул дода шавад. Дар маҷмӯъ салоҳиятноки хонанда дар дарси забони тоҷикӣ ба се гурӯҳи асосӣ ҷудо карда мешавад: салоҳиятҳои болоифанӣ, салоҳиятҳои иртиботӣ ва салоҳияти забонӣ. Дар таълими салоҳиятҳои забонӣ ва иртиботӣ дар барнома соатҳои ҷудогона нишон дода шудаанд. Омӯзгор мавзӯи бевоситаи забонӣ - фонетика, луғатомӯзӣ, калимасозӣ, ҷумлабандиро дар дарсҳои ташаккули салоҳиятҳои забонӣ ба хонандагон таълим медиҳад. Ҳар кадом мавзӯи забонӣ дар бобҳои ҷудогона таълим дода мешавад. Дар баробари ин соатҳои алоҳида барои ташаккули салоҳиятҳои иртиботии хонандагон ҷудо карда шудааст. Ҳар як қисмати забон дар доираи соатҳои муайян ва боби муайян ба хонандагон омӯзонида мешавад, дар охир (дар аввал ҳам мумкин аст) ду, се, чор соат, вобаста ба миқдори умумии соатҳои ҳамин боб дарсҳои ташаккули салоҳияти иртиботӣ ба нақша гирифта шудаанд.

Барои ташаккули салоҳияти болоифанӣ ё асосӣ соати ҷудогона ҷудо карда намешавад. Омӯзгор чунин салоҳиятҳоро дар дарсҳои ташаккулдиҳандаи салоҳиятҳои забонӣ ва иртиботӣ инкишоф медиҳад. Салоҳиятҳои асосӣ дар стандарти таълимӣ зикр карда шудаанд. Ҷавҳари онҳоро омодагии хонанда ба муносибати байнишахсӣ, муносибат дар ҷомеа, масъалаҳои ахлоқ, ватандӯстӣ, арҷгузорӣ ба арзишҳои милливу башарӣ ташкил медиҳанд. Омӯзгорро лозим мешавад, ки Ҳангоми ташкили фаъолияти таълимии хонандагон ба ташаккули салоҳиятҳои асосӣ диққати ҷиддӣ диҳад, дар хонандагон салоҳиятҳои муносибати байни ҳамсинфон, эҳтироми ҳамдигар, одоби муошират ва муносибат, ахлоқ, тарбияро дар чараёни таълими фан ва баррасии мавзӯҳо ташаккул диҳад.

Ҷузъиёти дигари таълими фанни забони тоҷикӣ дар барномаи таълимӣ ва стандарти фанӣ оварда шудаанд. Ба шумо барори кор таманно намуда, умеди он дорем, ки дар роҳи таълим ва тарбияи насли нав саҳми арзанда мегузored.

Мураттибони роҳнамои мазкур барои саволҳо, пешниҳоду дархостҳои шумо омодаанд. Барои тамос: почтаи электронӣ: mkutb@mail.ru; firdavs_79@mail.ru.

№	МУНДАРИҶА	Соат	Сана
I	Такрори дарсҳои синфи V. Фонетика	7	
1.	Фонетика	1	
2.	Аломатҳои китобат дар ҷумлаҳои сода ва мураккаб	1	
3.	Аломати тире ва ноҳунак дар нутқи айнан нақлшуда	1	
4.	Навъҳои калима аз рӯи маъно	1	
5.	Роҳҳои асосии калимасозӣ	1	
6.	Соҳт ва имлои исм	1	
7.	Сиға ва замонҳои феъл	1	
II	Сифат ҳамчун ҳиссаи нутқ	26+5= 31	
8.	Сифат	2	
9.	Сифати асли ва нисбӣ	2	
10.	Ифодаи камиву хурдӣ дар сифат	1	
11.	Дарачаҳои сифат	3	
12.	Алоқаи сифат бо исм	2	
13.	Қор бо матни тасвир (марҳалаи дарк ва баҳодихӣ)	3	
14.	Диктанти санчишӣ	1	
15.	Калимасозии сифат	1	
16.	Пешванд ва пасвандҳои сифатсоз	2	
17.	Соҳти сифат	1	
18.	Роҳҳои сохта шудани сифатҳои мураккаб	2	
19.	Ба вазифаи исм омадани сифат	1	
20.	Имлои сифат	2	
21.	Вазифаи сифат дар ҷумла	1	
22.	Ҷамъбаст ва арзёбии боби сифат. Қори лоиҳавӣ	2	
23.	Қор бо матни тавсифнома (марҳалаи дарк ва баҳодихӣ)	2	
24.	Диктанти санчишӣ	1	
III	Сифати феълӣ	8+3=1 1	
25.	Сифати феълӣ. Соҳти сифати феълӣ	1	
26.	Замонҳои сифати феълӣ. Сифати феълии замони гузашта	1	
27.	Сифати феълии замони ҳозира. Сифати феълии замони ҳозира-оянда	1	
28.	Сифати феълии замони ҳозира муайян	1	
29.	Сифати феълии замони оянда	1	
30.	Имлои сифати феълӣ	1	
31.	Вазифаи сифати феълӣ дар ҷумла	1	
32.	Қор бо матни тасвир ва латифа (марҳалаи баҳодихӣ)	3	

33.	Диктанти санчишӣ	1	
IV	Феъли ҳол	7+2=10	
34.	Феъли ҳол	1	
35.	Сохт ва имлои феъли ҳол	1	
36.	Шаклҳои мутлақ ва давомдори феъли ҳол	1	
37.	Замонҳои феъли ҳол	1	
38.	Вазифаи феъли ҳол дар ҷумла	1	
39.	Умумият ва фарқи феъли ҳол аз сифати феълӣ	1	
40.	Қор бо матни дархост (марҳалаи дарқ, баҳодихӣ, таҳия)	2	
41.	Такрори бобҳои сифати феълӣ ва феъли ҳол. Қори лоиҳавӣ	1	
42.	Диктанти санчишӣ	1	
V	Шумора ҳамчун ҳиссаи нутқ	12+5=17	
43.	Шумора	1	
44.	Хелҳои шумора	1	
45.	Шумораи асли	1	
46.	Шумораи таҳминӣ	1	
47.	Шумори қасрӣ	1	
48.	Шумораи тартибӣ	1	
49.	Диктанти санчишӣ	1	
50.	Сохти шумора	1	
51.	Имлои шумора	1	
52.	Шумора ва чизи шумурдашаванда	1	
53.	Мувофиқати шумора бо исм ва феъл	1	
54.	Вазифаи шумора дар ҷумла	1	
55.	Қор бо матни эълон ва нома (марҳалаи тағйирдиҳӣ ва таҳия)	5	
VI	Ҷонишин ҳамчун ҳиссаи нутқ	18+5+23	
56.	Ҷонишин	1	
57.	Ҷонишини шахсӣ	2	
58.	Ҷонишини суолӣ	2	
59.	Ҷонишини ишоратӣ	1	
60.	Ҷонишини таъйинӣ	1	
61.	Қор бо матни нома (марҳалаи тағйирдиҳӣ ва таҳия)	2	
62.	Диктанти санчишӣ	1	
63.	Ҷонишини номуайяни	1	
64.	Ҷонишини манфӣ	1	
65.	Ҷонишини нафсӣ (таъкидӣ)	1	
66.	Бандакҷонишинҳо (бандакҳои соҳибӣ)	2	

67.	Сошти ҷонишин	2	
68.	Вазифаи ҷонишин дар ҷумла	1	
69.	Қор бо матни ариза (марҳалаи тағйирдиҳӣ ва таҳия)	2	
70.	Қор бо матни дархост (марҳалаи таҳия)	1	
71.	Такрори мавзӯи ҷонишинҳо	1	
72.	Диктанти санҷишӣ	1	
VII	Такрори солона	3	

1.ТАКРОРИ БОБИ ФОНЕТИКА

1.Салоҳиятҳои забонӣ

- донишмандони низомии фонетикии забони тоҷикӣ дар ҷудо кардани фонемаҳои садонок, ҳамсадо, имлоии онҳо

2.Салоҳияти иртиботӣ:

- тағйирдиҳӣ ва таҳияи матни табрикнома.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон бояд:

- гурӯҳи калимаҳоро бо тартиби алифбо нависанд;
- хусусиятҳои фарқкунандаи овозҳо ва ҳарфҳоро донанд;
- роҳҳои дурусту беғалат навиштани овозҳои и.й,у,ӯ-ро донанд;
- дар тартиб ва навишти матни табрикнома низомии фонетикиро риоя кунанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1.Лаҳзаии ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2.Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Қироат ва баёни мазмуни байтҳо пиромуни забон ва суҳан.

Б) Аҳамият ва зарурати забондонӣ (шарҳи хонандагон ва ҷамъбасти омӯзгор).

3.Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон:

Б) Ангезиши зеҳн. Чаро забони модарӣ мегӯянд? Муҳокимаронии умумӣ.

Такрори боби фонетика (Фонетика як соҳаи илми забоншиносӣ, ки ҷиҳати овозии забонро меомӯзад. Ҷиҳати овозии забонро **овозҳо, ҳичҳо, зада ва оҳанг** ташкил медиҳад).

Супориш. Навиштани панҷтоӣ калима ва онҳоро ба овозҳо ва ҳичҳо тақсим намудан. Ин супориш аз ҷониби хонандагон ба таври инфиродӣ иҷро карда мешавад. Бовар ҳосил намоед, ки ҳамаи хонандагон бо ин супориш кор мекунанд. Интиҳобан хонандагонро пурсед. Вобаста ба имконияти вақт се-чор нафар хонандаро пурсидан ва аз ҷониби хонандагони дигар онро мустақкам намудан мумкин аст.

Супориш. Иҷрои машқи 3. Калимаҳои зеринро бо тартиби алифбо нависед. Супориши мазкур низ ба таври инфиродӣ анҷом дода мешавад.

Кор дар гурӯҳҳои хурд: **Супориш ба гурӯҳи 1.** Иҷрои машқи 4. Ба имлои калимаҳои зерин диққат дода, мавридҳои истифодаи у ва ӯ -ро шарҳ диҳед.

Супориш ба гурӯҳи 2. Иҷрои машқи 5: Имлои ҳарфи ӯ -ро дар калимаҳои додашуда фаҳмонед: мӯй, рӯй, бӯй, ҷӯй. Бо онҳо ибора созед.

Супориш ба гурӯҳи 3. Иҷрои машқи 6: Фарқи овозҳои ӯ ва ӯ -ро дар калимаҳои додашуда муайян кунед.

Мушоҳида намоед, ки дар иҷрои супоришҳо ҳамаи хонандагон иштирок намоянд. Барои муаррифии кори гурӯҳҳо вақт ҷудо кунед. Муаррифии ҳар як гурӯҳро шунида, онҳоро ҷамъбаст намоед.

Супориши умумӣ: Навиштани табрикнома бо риояи низомии фонетикӣ. Барои навиштани табрикнома вақт диҳед. Пас аз анҷоми вақт (5-7 дақ.) Аз рӯи хоҳиш як табрикномаро хонанда дар тахта менависад. То вақте ки хонанда табрикномаашро дар тахта менависад, як-ду нафари дигарро шунида муҳокима намоед. Сипас, табрикномаи дар тахта навишташударо баррасӣ карда, хусусиятҳои фонетикаашро таҳлил намоед.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ. Навиштани табрикнома ва таваҷҷуҳ намудан ба имлоии фонемаҳои у ва ӯ.

2. АЛОМАТҲОИ КИТОБАТ ДАР ЧУМЛАҲОИ СОДА ВА МУРАККАБ

Салоҳияти забонӣ

- интиҳоби (истифодаи) аломатҳои китобат барои тақсим кардани матн ба ҷумлаҳо;
- интиҳоби аломатҳои китобат барои ҷудо кардани ҷузъҳои ҷумла.

Салоҳияти иргиботӣ:

- тағйирдиҳӣ ва таҳияи матни шифоҳӣ ва хаттӣ (дар мисоли эълон, хабар, табрикнома)

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- истифодаи дурусти аломатҳои китобатро донанд;
- сабабҳои гузоштани аломатҳои китобатро шарҳ дода тавонанд;
- дар таҳияи матнҳои аломатҳои китобатро истифода бурда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, замима, ҳазинаи матнҳо.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (ахбори рӯз, нақли ҳодиса, ҳисоботи навбатдор, қайди давомот).

2. Пурсиши вазифаи ҳонагӣ. Иҷрои машқи супоришдодашуда пурсида мешавад. Мавзӯи гузаштаре омӯзгор мустақкам менамояд.

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсадҳои дарс ба хонандагон. Омӯзгор матни зеринро дар тахта навишта аз хонандагон хоҳиш менамояд, ки аломатҳои китобатро дар ҷойҳои зарурӣ гузоранд ва матнро хонанд:

Б) Ангезиши зеҳн: зарурати истифодаи аломатҳои китобат дар ҷустуҷӯи ҷавоби хонандагон.

Кори гурӯҳӣ. Супоришҳо:

Гурӯҳи 1: Таҳияи матнҳои хурд бо истифодаи аломатҳои китобат.

Гурӯҳи 2: Машқи 13. Матнро хонед ва аломатҳои китобатро шарҳ диҳед.

Гурӯҳи 3: Машқи 14. Ҳангоми хондани матни зерин ба мавқеи аломатҳои китобат диққат диҳед.

Гурӯҳи 4: Машқи 15. Шеърҳоро хонед ва сабабҳои гузоштани сенокта, вергул ва нуктаро биҷӯед.

Муаррифии супоришҳои додашуда.

Супориши умумӣ: Таҳияи табрикнома, хабар ё эълон (интиҳобан) бо истифода аз миқдори максималии (кӣ бештар аломатҳоро истифода мебарад) аломатҳои китобат.

Пурсиш ва муҳокимаронии умумӣ дар хусуси супориш.

4. Ҷамъбасти ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи ҳонагӣ. Таҳияи матни эълон бо истифодаи аломатҳои китобат.

3. АЛОМАТИ ТИРЕ ВА НОХУНАК ДАР НУТҚИ АЙНАН НАҚЛШУДА

Салоҳиятҳо

Истифодаи интонатсия барои ифодаи аломатҳои китобат дар нутқи айнан нақлшуда.

Интиҳоби аломатҳои китобат барои тақсим кардани ҷумлаҳои мураккаб ба ҷузъҳо.

Шинохтан ва истифодаи дурусти аломати тире ва нохунак дар нутқи айнан нақлшуда

Мақсадҳои дарс. Хонанда бояд:

- проблемаро муайян карда тавонад;
- мақсад ва вазифаҳои таълимиро муқаррар намояд;
- ба сатҳи дониш, маҳорат ва малакаи худ баҳо дода тавонад;
- бо ҳазинаи мавод кор карда тавонад;
- вазифаи аломати тире ва нохунакро дар нутқи айнан нақлшуда шарҳ диҳад;
- ҳангоми қироати матн ба мавқеи тире ва нохунак эътибор диҳад;

Маводди таълим: китоби дарсӣ, 4 дона ватман, қаламҳои ранга

Равиши дарс

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Ангезиши зехн. То кадом андоза ба истифодаи аломатҳои китобат зарур аст? Марҳамат, мустақилона фикр кунед, қайдҳоятонро дар дафтар нависед. Интихобан шунидани ҷавобҳо.

Кори гурӯҳӣ. Супориш:

Гурӯҳи 1. Ба дафтаратон он аломатҳои китобатро нависед, ки мавриди истифодаашонро медонед.

Гурӯҳи 2. Аз китоби дарсӣ саҳифаи 15, машқи 17-ро хонед. Гӯед, ки дар он чанд аломати китобат истифода шудааст ва ҳар кадоми ин аломатҳо чӣ вазифаро иҷро кардаанд.

Гурӯҳи 3. Машқи 18-ро аз саҳифаи 15-и китоби дарсӣ хонед. Гӯед, ки дар он чанд аломати китобат истифода шудааст ва ҳар кадоми ин аломатҳо чӣ вазифаро иҷро кардаанд.

Гурӯҳи 4. Дар мавзӯи «Дар китобхонаи мактаб» муколама созед, истифодаи аломатҳои тире ва нохунакро дар он шарҳ диҳед.

Муаррифии кори гурӯҳҳо.

4. Чамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: машқи 20

4. НАВЪҲОИ КАЛИМА АЗ РҶИИ МАЪНО (салоҳияти иртиботӣ: кор бо матни хабар)

Салоҳияти забонӣ

- донистану ҷудо кардани маънои асли ва маҷозии калима;
- истифодаи луғатҳои тафсирий ва дузабона;
- ҷудо карда тавонистани калимаҳо.

Салоҳияти иртиботӣ:

- тағйирдиҳӣ ва таҳияи матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли жанри хабар.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон бояд:

- калимаҳоро аз рӯи маъно ба гурӯҳҳо ҷудо карда тавонанд;
- маънои асли ва маҷозии калимаҳоро муайян карда тавонанд;
- ба маънои асли ва маҷозӣ мисол биёранд;
- мафҳуми калимаи маҷозро шарҳу эзоҳ дода тавонанд;
- бо муқоиса ва истифода аз калимаҳои асли ва маҷозӣ матни хабарро таҳия карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, китоби «Фарҳанги забони тоҷикӣ», замима, ҳазинаи мавод.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (ҳисоботи навбатдори синф, қайди давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ: Интихобан шунидан ва дар тахтаи синф таҳлил намудани матни эълонҳое, ки хонандагон овардаанд. Омӯзгор дар ин маврид ба истифодаи аломатҳои китобат, сарҳади ҷумлаҳои сода ва мураккаб тавачҷуҳи махсус зоҳир мекунад.

3. Баёни мавзӯи нав.

Муаррифии мақсади дарс.

Ангезиши зехн. Кӣ бо калимаи рӯй бештар ибора месозад? Намунаҳои хонандагон дар тахта навишта мешавад: рӯи одам, рӯи хона, рӯи санг, рӯи гарм, рӯи хунук .... .

дар охир омӯзгор шарҳ медиҳад, ки калимаҳо маъноҳои маҷозӣ мегиранд ва сермаъно мешаванд.

Супориш: кори инфиродӣ. Иҷрои машқи 22. Матнро бихонед ва калимаҳоро аз рӯи маъно ба гурӯҳҳо ҷудо кунед. Пас аз анҷоми вақти ҷудокардашуда омӯзгор дафтарҳои хонандагонро аз назар мегузаронад ва интихобан аз чанд нафар мепурсад: Қадом калимаҳо ба маънои аслии омадаанд? Онҳо чӣ маънӣ доранд? Қадом калимаҳо ба маънои маҷозӣ омадаанд ва чӣ маънӣ доранд?

Супориш: Машқи 23. Китобҳои луғатро номбар кунед ва аҳамияти онҳоро гӯед.

Барои санҷиши дониши хонандагон ва самаранокии истифодаи вақт, метавонем иҷрои машқҳоро бо таври гурӯҳӣ ба роҳ монем.

Гурӯҳ 1. Машқи 24. Супориш: Матнро хонед ва ибораҳои ишорашударо аз ҷиҳати маъно муқоиса кунед.

Гурӯҳи 2. Машқи 25. Супориш: Матнро хонед, маънои ибора ва ҷумлаҳои бо ранги сӣёх ишорашударо нависед.

ибора ё ҷумла		шарҳи маъно	
1		1	
2		2	
3		3	

Гурӯҳи 3. Машқи 26. Супориш: Ибораҳоро нависед, маънои аслии ва маҷозии онҳоро муайян кунед.

ибораҳо		шарҳи маъно	
1		1	
2		2	
3		3	

Гурӯҳи 4. Машқи 27. Супориш: Бо ибораҳо ҷумлаҳо тартиб диҳед.

Муаррифии корҳои гурӯҳӣ:

Ба хонандагон супориш диҳед ки шарҳи калимаи **маҷоз**-ро хонанд. Китобҳоро пӯшанд ва фикри худро бо мисолҳо баён кунанд (агар бачаҳо хоҳиши бори дигар хонданро дошта бошанд ба онҳо имкон дода шавад)

Кори мустақилона.

Таҳияи матни хабар бо истифода аз калимаю ибораҳои маҷозӣ.

Интихобан қироат кардани матнҳои таҳияшуда.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ. Таҳияи хабар оид ба ҳодисаи хотирмон.

5. РОҶҶОИ АСОСИИ КАЛИМАСОЗӢ (салоҳияти иртиботӣ: кор бо матни табрикнома)

Салоҳиятҳои забонӣ

Интихоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаю ибораҳо, ки аз якҷанд реша ва гурӯҳи калимаҳо ташкил ёфтаанд; (интихоби байни калимаҳои мураккаб ва таркибӣ).

Тағйирдиҳӣ ва таҳияи жанрҳои шифоҳӣ ва хаттӣ дар мисоли хабар, табрикнома, эълон.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- калимаҳои сохтаву мураккабро аз ҳамдигар фарқ карда тавонанд.
- бо истифода аз пешванду пасвандҳо исму сифат сохта тавонанд.
- унсурҳои калимасозро дар калимаҳои ҳамреша муайян карда тавонанд.
- бо истифода аз калимаҳои содаву мураккаб ва унсурҳои калимасоз матни табрикномаро таҳия карда тавонанд.
- унсурҳои матнро гурӯҳбандӣ карда тавонанд.

- шиносномаи табрикномаро таҳия карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, ҳазинаи мавод, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (ҳисоботи навбатдор, қайди давомот).
2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) навъҳои табрикномаро аз машғулиятҳои гузашта ба хотир меорем.

Б) Оё хонандагон фарқи табрикномаҳоро муайян карда тавонистаанд?

В) Онҳоро гурӯҳбандӣ ва рақамгузорӣ кардаанд?

Г) Мавзӯ ва мақсади табрикномаҳоро дарк кардаанд? (санчиш ва баҳогузорӣ ба ҷавоби хонандагон)

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсадҳои дарс ба хонандагон.

Б) Ангезиши зеҳн. Калимаҳои нав дар забон чӣ хел пайдо мешаванд? Бо кадом роҳҳо мо калимаи нав месозем? Андешаҳои хонандагон шунида мешавад, омӯзгор назари хонандагонро тақвият медиҳад, ислоҳ мекунад ва дар мавриди бо пешванду пасвандҳо сохта шудани калимаҳо маълумот медиҳад: Калимаҳои нав бо воситаи пешванду пасвандҳо, ба ҳам часпидани решаи калимаҳо сохта мешаванд.

Бо роҳи алоқаманд намудани мавзӯи нав ба мавзӯҳои гузашта ба иҷрои машку супоришҳо оғоз мекунем.

Машқи 48. Супориш: матни зеринро хонед ва калимаҳои сохтаву мураккаби онро муайян кунед. Фарқи калимаҳои содаро аз калимаҳои мураккаб бигӯед.

Машқи 50. Супориш: матнҳои зеринро хонед ва гӯед, ки калимаҳои мураккаби ин байтҳо бо кадом роҳ ташаккул ёфтаанд?

Кори гурӯҳӣ:

Гурӯҳи якум: машқи 51. Супориш: ҷумлаҳои тартиб диҳед ё аз назму наср мисоле биёред, ки сифату феълҳои **муйсафед, неку, бад, гарму сард, даромад ва баромад** чун исми истифода шаванд.

Гурӯҳи дуум: машқи 52. Супориш: матнҳоро бихонед ва калимаҳои мураккабро маънидод кунед. Аз матни манзум сохти калимаҳои «**чонвар**» ва «**одамӣ**»-ро шарҳ диҳед.

Гурӯҳи сеюм: машқи 53. Супориш: аҳамияти унсурҳои калимасозро бо мисолҳо шарҳ диҳед ва гӯед, ки чаро калимаҳои «**дониш, донишманд, бедониш**»-ро ҳамреша меноманд?

Гурӯҳи чорум: машқи 54. Супориш: матни зеринро бихонед ва бандакҳоро муайян кунед.

Кор дар гурӯҳҳои хурд.

Супориш: бо ҳазинаи табрикномаҳо шинос шуда, аломатҳои асосии табрикномаҳоро муайян кунед.

Табрикнома ба кадом муносибат навишта шудааст? (ба рӯзи ид, чашнвора, Зодруз, хатми мактаб...);

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс, мустаҳкамкунӣ, эълони баҳо).

5. Вазифаи хонагӣ: Супориш. Такмили шиносномаи табрикнома.

6. СОХТ ВА ИМЛОИ ИСМ

Салоҳиятҳо

- доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- ба чанд навъ ҷудо шудани исмҳоро аз рӯи сохт номбар карда, бо мисолҳо фаҳмонда тавонанд;
- дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ исмҳоро истифода карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, варақаҳои таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи риояи мулоқот, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Чӣ гуна калимаҳоро исм мегӯянд?

Б) Исмиҳои моддӣ аз исмиҳои маънӣ чӣ фарқ доранд? Кулл аз чузъ – чӣ?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Ангезиши зехн. Ба андешаи Шумо сохти исм гуфта чиро дар назар доранд?

Супориш:

А) Калимаҳои зеро ба ҳиссаҳои маънодор ҷудо намоед ва сохти онҳоро

муайян кунед: сардор, даста, хохархонд, гӯша, мола, нола, сабза, сиёҳӣ, сӯзанак, бандак, харак, боғбон, хӯрок, пӯшок, , дастгоҳ, корхона, гулоб, гулдаста, дутор, Чоргул, Чорбед, гармсел, душанбе,.

Б) Хонандагонро водор намоед, ки ба хотир оранд: *Калима аз рӯйи сохт чанд хел мешавад?*

в) Бигзор, худи бачаҳо қоидаҳо таҳия кунанд:

-Исмҳо аз рӯйи сохт _____, _____, _____ ва _____ мешаванд.

г) “Зуд ва беҳато”. Кор дар гурӯҳҳо. Ба бачаҳо дастур диҳед, то нақшаи зеринро аз рӯйи қоидаи боло пур кунанд. (5 дақиқа вақт дода мешавад).

т/р	сода	сохта	мураккаб	таркибӣ
1.				

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс)

5. Вазифаи хонагӣ. Аз рӯзнома ва маҷаллаҳои дар хона доштаатон 5-то ҷумла нависед ва ба имлои исмиҳо диққат диҳед.

7. СИҶА ВА ЗАМОНҲОИ ФЕЪЛ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, хусусияти калимасозии ҳиссаҳои нутқ.

Мақсадҳои дарс : Хонандагон бояд:

➤ дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ шаклҳои феълиро фарқ карда тавонанд;

➤ дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ сиға ва замонҳои феълро ҷудо карда тавонанд .

Маводди таълим: китоби дарсӣ, хазинаи мавод, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкили дарс: риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот.

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

1. Қадом навъи калимаҳо яқҷоя навишта мешаванд.

2. Қадом пешванду пасвандҳо бо калима яқҷоя навишта мешаванд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Ангезиши зехн. Шумо дар бораи сиғаҳои феъл чиро медонед ё гумон мекунад, ки медонед? Марҳамат, мустақилона фикр мекунем ва андешаҳои худро мухтасаран дар дафтар қайд мекунем. Пас аз 4-5 дақиқа муаллим назари хонандагонро пурсида дар тахта қайд мекунад.

Сипас, аз хонандагон хошиш мекунад, ки матнро бо аломатгузори хонанд. Бо қалам ишорахоро дар паҳлуи калимаву ифодаҳои зарури гузоранд. Матнро хонда дар паҳлуи ахборе, ки барояшон шинос аст, яъне медонанд, аломати «V», дар паҳлуи маълумоте, ки барояшон нав аст, аломати «+» ва дар паҳлуи маълумоте, ки ба дурустиаш шубҳа доранд, аломати «-» ва бо маълумоте, ки онҳо дар ин бора пеш медонистанд, муҳолиф аст, ё савол доранд, аломати «?» мегузоранд.

Матн №14. Дар замима барои салоҳияти забон хониш бо чунин усул пешниҳод карда мешавад.

Пас аз хониши матн омӯзгор ҷадвали зеринро дар тахта мекашад ва сутунҳоро батартиб пур мекунад, хонандагон аввал андешаҳои худро доир ба сутуни «медонистам», «V», сипас ахбори нав ва ғайра мегӯянд, муаллим дар ҷадвал қайд мекунад:

Ҷадвали аломатгузори

медонистам «+»	ахбори нав «+»	шубҳа дорам «-»	нофаҳмо аст ё савол дорам «?»

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Навиштани машқи 78.

8. СИФАТ (дарси 1)

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, хусусияти калимасозии ҳиссаҳои нутқ.

Мақсадҳои таълимӣ:

- дар нутқи шифоҳӣ ва матн шинохтани сифат;
- истифодаи бамавриди сифат дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаҳои ташкили дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон хошиш кунед, ки донишҳои худро дар бораи сифаҳои феъл ба хотир оранд.

Б) Доништан корбурди дурусти сифаҳои феъл чӣ аҳамият дорад?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Ангезиши зеҳн. Шумо сифат ё аломатҳоро дар алоҳидагӣ бе предметҳо тасаввур карда метавонед? Агар не, чаро? Агар, ҳа, чӣ гуна? Марҳамат, назари худро дар шакли эссеи кӯтоҳақар мустақилона нависед.

Шунидани эссеҳои хонандагон интихобан ва баровардани хулоса: бале, аломат ҳамеша ба ягон ашё дахл дорад.

Биёед, дар бораи сифатҳо суҳбат мекунем. Сифат ҳиссаи нутқест, ки аломат ва ҷигунагии касе ё ҷизро ифода мекунад ва ба саволҳои чӣ хел? чӣ гуна? ҷавоб мешавад.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 88.

8. СИФАТ (дарси 2)

Салоҳиятҳо

Донистан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, хусусияти калимасозии ҳиссаҳои нутқ.

Мақсадҳои таълимӣ:

- дар матн ва нутқи шифоҳӣ дуруст истеъмоли кардани сифат;
- сифатҳоро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ шинохта тавонистан.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаҳои ташкили дарс. (Риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи ҳонагӣ:

А) Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки донишҳои худро дар бораи сифат ба хотир оранд.

Б) Донишҳои корбурди дурусти сифатҳо чӣ аҳамият дорад?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Ангезиши зеҳн. Ба андешаи шумо кадом ҳиссаи нутқ аломати предметро муайян карда метавонад?

Акнун биед, дар бораи сифатҳо суҳбат мекунем. Сифат ҳиссаи нутқест, ки аломат ва ҷигунагии касе ё ҷизро ифода мекунанд ва ба саволҳои чӣ хел? чӣ гуна? ҷавоб мешаванд.

4. Ҷамъбасти ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи ҳонагӣ: Иҷрои машқи 91.

9. СИФАТҲОИ АСЛӢ ВА НИСБӢ (дарси 1)

Салоҳиятҳо

Донистан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Мақсадҳои дарс: Хонандагон бояд

- сифатро дар ҷумла ва матн муайян карда тавонанд;
- оид ба вазифаи грамматикӣ сифат маълумот гиранд ва зимни таҳлил он вазифаҳоро шарҳ диҳанд;
- дар асоси муқоиса навиҳои сифат, сифатҳои аслӣ ва нисбиро муқаррар намоянд;

Маводди таълим: Китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима

Равиши дарс:

1. Лаҳзаҳои ташкили дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи ҳонагӣ:

А) Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки маълумотҳои худро дар бораи сифатҳои аслӣ баён кунанд.

Б) Донишҳои корбурди дурусти сифатҳои аслӣ чӣ аҳамият дорад?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Ангезиши зеҳн. Чаро сифат, исм, феъл ва ҷонишин мегӯянд? Оё дар байни ҳиссаҳои нутқ ягон робитаи маъноӣ вучуд дорад? Марҳамат, назари худро дар шакли эссеи кӯтоҳақар мустақилона нависед.

Шундан эссеҳои хонандагон интихобан ва баровардани хулоса: Бале, аломат ҳамеша ба ягон ашё дахл дорад.

Сифатҳо аз рӯи вазифа ва маъно ба ду гурӯҳ: аслӣ ва нисбӣ ҷудо мешаванд.

Сифатҳои аслӣ аломати аслии предметро ифода мекунанд: *одами ҳалим, кӯдаки шӯх, чеҳраи гарм, донани талх...* Сифати аслӣ- аломати хос ва асосии исмиро мефаҳмонад.

Супориш:

-муаллим аломатҳои зеринро бо яқтоӣ мисол дар тахта менависад ва аз хонандагон хоҳиш менамояд, ки онҳоро давом диҳанд:

- А) ранг: сафед, сурх, зард, сиёҳ;
- Б) ҳаҷм: калон, хурд, дароз, кӯтоҳ;
- в) таъм: бомаза, бемаза, турш, талх;
- г) хусусият: хуб, бад, боирода, беирода;
- ғ) масоҳат: дур, наздик;
- д) аломати предмет аз ҷиҳати вақт: баҳорӣ, тирамоҳӣ, бегоҳӣ;
- е) аломати предмет аз ҷиҳати таъйинот: замона, хонагӣ, кӯҳӣ;
- ё) нисбат ба воситаи иҷро: ҳунари дастӣ, асбоби барҳӣ;
- ж) аз ҷӣ сохта шаванд: деги оҳанин, ҷӯбин;

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 93.

9. СИФАТҲОИ АСЛӢ ВА НИСБӢ (дарси 2)

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Мақсадҳои дарс: Хонандагон бояд:

- сифатро дар нутқи шифоҳию ҳатгӣ дуруст истифода карда тавонанд;
- роҳу воситаҳои сохта шудани сифатро донанд, бо пасванду пешвандҳо сифат сохтан ва дар нутқ истифода бурданро тавонанд;
- сохти сифатҳоро ба воситаи таҳлили калимасозӣ муқаррар карда тавонанд;
- муродифу мутаҷодди сифатҳоро дуруст интиҳоб карда тавонанд;

Равиши дарс:

1. Лаҳзаӣ ташкили дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки донишҳои худро дар бораи сифатҳои аслӣ ба хотир оранд.

Б) Доништан корбурди дурусти сифатҳои аслӣ ҷӣ аҳамият дорад?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон.

Б) Ангезиши зеҳн. Барои ҷӣ сифатро ҳиссаи мустақили нутқ мехисобанд? Назари худро хонандагон бо ҷанд ҷумла нависанд.

Ҷунонки дар дарсҳои гузашта қайд намудем, сифатҳо аз рӯйи вазифа ва маъно ба ду гурӯҳ: аслӣ ва нисбӣ ҷудо мешаванд.

Сифати нисбӣ аломатро нисбат ба ҷизе (мақон, замон) ё қасе мефаҳмонад, аз калимаҳои дигар бо пасвандҳои –ӣ (-ҷӣ),-ин (-ина) -она сохта мешавад: *девори хиштӣ, қулоҳи ҷармӣ, рӯймоли нашимӣ, кӯзаи сафолӣ, ҷавони сабзина, ҷеҳраи гандумгун.* Сифатҳои нисбӣ аломати предметро аз рӯйи нисбаташ ба предмети дигар мефаҳмонанд: дарвозаи ҷӯбин, кишти баҳорӣ, соати деворӣ...

Супориш:

-муаллим аломатҳои зеринро бо яқтоӣ мисол дар тахта менависад ва аз хонандагон хоҳиш менамояд, ки онҳоро давом диҳанд:

- А) ранг: сабз, сурх, зард, сиёҳ;
- Б) ҳаҷм: калон, хурд, дароз, кӯтоҳ;
- в) таъм: бомаза, бемаза, турш, талх;
- г) хусусият: хуб, бад, боирода, беирода;
- ғ) масоҳат: дур, наздик;
- д) аломати предмет аз ҷиҳати вақт: баҳорӣ, тирамоҳӣ, бегоҳӣ;

- е) аломати предмет аз ҷиҳати таъйинот: замона, хонагӣ, кӯҳӣ;
  - ж) нисбат ба воситаи иҷро: хунари дастӣ, асбоби барқӣ;
  - з) аз ҷӣ сохта шаванд: деги оҳанин, ҷубин.
4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).
5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 96.

10. ИФОДАИ КАМИЮ ХУРДӢ ДАР СИФАТ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, хусусияти калимасозии ҳиссаҳои нутқ.

Мақсадҳои таълимӣ:

- дар нутқи шифоҳӣ ва матн шинохтани сифат;
- истифодаи бамавриди сифат дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкили дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).
  2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:
    - А) Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки донишҳои худро дар бораи навҳои сифат ба хотир оранд.
    - Б) Доништан корбурди дурусти сифатҳо ҷӣ аҳамият дорад?
  3. Баёни мавзӯи нав:
    - А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон.
    - Б) Ангезиши зехн: Шумо камия хурдӣ дар сифатро ҷӣ гуна мефаҳмед? Биёед, дар бораи ифодаи камия хурдӣ дар сифат суҳбат мекунем. Нишонаи камия хурдӣ ва навозиш пасвандҳои –ак(-як), -акак(-якак), -тоб,-ина мебошанд. Ин пасвандҳо камӣ ва хурдии аломати номро мефаҳмонанд, ҷунончи: барраи сафедак, нони гармакак, марди гандумгун, ҷавони сабзина.
- Супориш:** Бо пасвандҳои ифодагари нишонаи камия хурдӣ ва навозиш ибораҳо тартиб диҳед.
4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).
  5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 97.

11. ДАРАҶАҶОИ СИФАТ (дарси 1)

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, хусусияти калимасозии ҳиссаҳои нутқ.

Мақсадҳои дарс Хонандагон бояд:

- дар нутқи шифоҳӣ ва матн дараҷаҳои сифатро истифода карда тавонанд;
- дараҷаҳои сифатро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ бамаврид истифода баранд;

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкили дарс (ахбори рӯз, риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).
2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:
  - А) Сифат ҷист? Мисолҳо оред
  - Б) Сифат ҷанд хел мешавад?
3. Баёни мавзӯи нав.
  - А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;
  - Б) Ангезиши зехн. Аз хонандагон пурсед, ки афзалият ё норасоии аломати ашӯҳоро бо кадом роҳҳо доништан мумкин аст. Назарҳоро шунавед, дар сурати баён нашудани калимаи «муқоиса» луқма партоед, то ба ҳамин хулоса омада расанд.

Сипас, ба баёни қоидаи дараҷаҳои сифат гузаред: Афзалияту афзунии касе бар касе ё чизе бар чизе дар қиёс маълум мешавад. Воситаи муқоиса пасвандҳои -тар,-тарин мебошад: аз ҳама, ниҳоят, бағоят, сап-сафед, каб -кабуд, сип -сиёҳ, суп-сурх, заб-зард,- дараҷаи олии мебошад. Сифат дар дараҷаи одӣ аломатро бидуни қиёс ифода мекунад: *Духтаре дорам соҳиби ҳусну ҷамол ва ахлоқи писандида. Писандидатарин кас чу фарзанд нест. Чу пайванди фарзанд пайванд нест. Шарифтарини ҳама чизҳо ақл аст, ва аз ҳама ҳунарҳо беҳтарин ҳунаре сухан гуфтан аст.*

Супориш:

-аз хонандагон хоҳиш кунед, ки машқи 98-ро хонда, сифатҳои онро аз рӯи дараҷаҳо дар ҷадвал нависанд:

Дараҷаи одӣ	Дараҷаи қиёсӣ	Дараҷаи олии

Супориш:

Кор дар гурӯҳҳои хурд:

-супориш барои *гурӯҳи 1*. сах.58. мафҳуми хурдию навозиширо хонда, аз рӯи он муаррифи омода созанд.

-*Гурӯҳи 2*. Дараҷаи одии сифатро шарҳ дода, бо мисолҳо фаҳмонанд.

-*Гурӯҳи 3*. Дараҷаи қиёсии сифатро шарҳ дода, бо мисолҳо фаҳмонанд.

-*Гурӯҳи 4*. Дараҷаи олии сифатро шарҳ дода, бо мисолҳо фаҳмонанд.

1) Муаррифии кори гурӯҳҳо.

2) Навиштани эссеи кӯтоҳ дар мавзӯи «Баҳори Ватан» бо истифодаи сифатҳои гуногун.

4. Ҷамъбасти ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 98.

11.ДАРАҶАҲОИ СИФАТ (дарси 2)

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, хусусияти калимасозии ҳиссаҳои нутқ.

Мақсадҳои дарс Хонандагон бояд:

➤ дар нутқи шифоҳӣ ва матн дараҷаҳои сифатро истифода карда тавонанд;

➤ дараҷаҳои сифатро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ бамаврид истифода баранд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (ахбори рӯз, риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2.Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Сифат чанд дараҷа дорад? Мисолҳо оред?

Б) Дараҷаи одии сифат аз дигар дараҷаҳояш чӣ фарқ дорад?

3. Баёни мавзӯи нав.

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Ангезиши зеҳн. Аз хонандагон пурсед, ки дараҷаҳои сифат барои чӣ заруранд?.

Назарҳоро шунавед, дар сурати баён нашудани калимаи «муқоиса» лутма партоед, то ба ҳамин ҳулоса омада расанд. Сипас, ба баёни қоидаи дараҷаҳои сифат гузаред: Афзалияту афзунии касе бар касе ё чизе бар чизе дар қиёс маълум мешавад. Воситаи муқоиса пасвандҳои -тар,-тарин мебошад: аз ҳама, ниҳоят, бағоят, сап-сафед, каб -кабуд, сип -сиёҳ, суп-сурх, заб- зард,- дараҷаи олии мебошад. Сифат дар дараҷаи одӣ аломатро бидуни қиёс ифода мекунад.

Супориш:

-аз хонандагон хоҳиш кунед, ки аз китоб саҳифаи 59-ро хонда, сифатҳои онро аз рӯйи дараҷаҳо дар ҷадвал нависанд:

Дараҷаи одӣ	Дараҷаи қиёсӣ	Дараҷаи олий

Супориш:

Кор дар гурӯҳҳои хурд:

-супориш барои *гурӯҳи 1*. сах.58. мафҳуми хурдию навозиширо хонда, аз рӯйи он муаррифи омода созанд.

-*Гурӯҳи 2*. Дараҷаи одии сифатро шарҳ дода, бо мисолҳо фаҳмонанд.

-*Гурӯҳи 3*. Дараҷаи қиёсии сифатро шарҳ дода, бо мисолҳо фаҳмонанд.

-*Гурӯҳи 4*. Дараҷаи олии сифатро шарҳ дода, бо мисолҳо фаҳмонанд.

3) Муаррифии кори гурӯҳҳо.

4) Навиштани эссеи кӯтоҳ дар мавзӯи «Гулҳои баҳорӣ» бо истифодаи сифатҳои гуногун.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ: (баргаштан ба мақсадҳои дарс)

5. Вазифаи хонагӣ: Бо калимаҳои ишорашудаи саҳифаи 60-и китоби дарсӣ якҷумлагӣ тартиб диҳед.

11. ДАРАҶАҲОИ СИФАТ (дарси 3)**Салоҳиятҳо**

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, хусусияти калимасозии ҳиссаҳои нутқ.

Мақсадҳои дарс Хонандагон бояд:

- дар нутқи шифоҳӣ ва матн дараҷаҳои сифатро истифода карда тавонанд;
- дараҷаҳои сифатро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ бамаврид истифода баранд;

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (ахбори рӯз, риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Сифатҳои қиёсиро аз сифатҳои одӣ чӣ тарз фарқ кардан мумкин аст? Мисолҳо оред

Б) Дараҷаи қиёсии сифат аз дигар дараҷаҳояш чӣ фарқ дорад?

3. Баёни мавзӯи нав.

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Баёни мавзӯ: Афзалияту бартариӣ касе бар касе ё чизе бар чизе дар қиёс маълум мешавад. Воситаи муқоиса пасвандҳои -тар,-тарин мебошад: аз ҳама, ниҳоят, бағоят, сап-сафед, қаб -қабуд, сип -сиёҳ, суп-сурх, заб- зард,- дараҷаи олий мебошад.

Супориш:

-аз хонандагон хоҳиш кунед, ки машқи 98-ро хонда, сифатҳои онро аз рӯйи дараҷаҳо дар ҷадвал нависанд:

Дараҷаи одӣ	Дараҷаи қиёсӣ	Дараҷаи олий

Супориш:

Кор дар гурӯҳҳои хурд:

-супориш барои *гурӯҳи 1*. сах.58. мафҳуми хурдию навозишро хонда, аз рӯйи он муаррифӣ омода созанд.

-*Гурӯҳи 2*. Дараҷаи одии сифатро шарҳ дода, бо мисолҳо фаҳмонанд.

-*Гурӯҳи 3*. Дараҷаи қиёсии сифатро шарҳ дода, бо мисолҳо фаҳмонанд.

-*Гурӯҳи 4*. Дараҷаи олии сифатро шарҳ дода, бо мисолҳо фаҳмонанд.

5) Муаррифии кори гурӯҳҳо.

6) Навиштани эссеи кӯтоҳ дар мавзӯи «Муҳити атрофии мо» бо истифодаи сифатҳо.

4. Чамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 99.

12. АЛОҚАИ ИСМ БО СИФАТ (дарси 1)

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, хусусияти калимасозии ҳиссаҳои нутқ.

Шинохтан ва дар матн ҷудо карда тавонистани ибора, ҷумла, ҳелҳои ҷумла, аъзои ҷумла.

Мақсадҳои дарс Хонандагон бояд:

➤ дар нутқи шифоҳӣ ва матн исм ва сифатро шинохта тавонанд;

➤ исму сифатҳоро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ дуруст истифода карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима

Равиши дарс:

1. Лаҳзаҳои ташкили дарс: ахбори рӯз, риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот.

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ: санҷед, ки хонандагон то кадом андоза машқи 99-ро дуруст иҷро кардаанд.

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Ангезиши зехн. Алоқаи сифат бо исм. Ибораҳои зеринро дар тахта нависед ва аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ба калимаҳо савол гузошта, мансубияти онҳоро ба ҳиссаҳои нутқ муайян кунанд ва гӯянд, ки онҳо бо воситаи чӣ ба ҳам алоқаманд шудаанд: гули хушбӯй, хӯроки гарм, адиби мумтоз, дасти пурқувват, беҳтарин рафик, баландтарин кӯҳ...

Супориш: ба хонандагон пешниҳод кунед, ки аз намунаҳои боло хулосабарарорӣ карда, қоида тартиб диҳанд:

1. Исм ва сифат бо ҳам алоқаи ..... дошта метавонанд

2. Онҳо инчунин метавонанд, бо ёрии воситаҳои тартиби калима .....

3. Воситаи алоқаи байни сифат ва исм ..... аст.

4. Чамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 100.

12. АЛОҚАИ ИСМ БО СИФАТ (дарси 2)

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, хусусияти калимасозии ҳиссаҳои нутқ.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон бояд:

➤ дар нутқи шифоҳӣ ва матн алоқаи исм ва сифатро донанд;

➤ робитаи исму сифатро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ дарк карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаҳои ташкили дарс (ахбори рӯз, риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ: санҷед, ки хонандагон то кадом андоза супориши хонагиرو то чӣ андоза дуруст иҷро кардаанд.

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Ангезиши зехн. Алокаи сифат бо исм. Ибораҳои зеринро дар тахта нависед ва аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ба калимаҳо савол гузошта мансубияти онҳоро ба ҳиссаҳои нутқ муайян кунанд ва гӯянд, ки онҳо бо воситаи чӣ ба ҳам алоқаманд шудаанд: гули хушбӯй, хӯроки гарм, адиби мумтоз, дасти пурқувват, беҳтарин рафик, баландтарин кӯҳ...

Супориш: ба хонандагон пешниҳод кунед, то ки аз намунаҳои боло хулосабарарорӣ карда, коида тартиб диҳанд:

1. Исм ва сифат бо ҳам алокаи ..... дошта метавонанд

2. Онҳо инчунин метавонанд, бо ёрии воситаҳои тартиби калима .....

3. Воситаи алокаи байни сифат ва исм ..... аст.

4. Чамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 102.

13. КОР БО МАТНИ ТАСВИР (дарси 1)

Салоҳияти иртиботӣ

Дарк ва баҳодиҳии матни тасвир.

Мақсадҳои дарс Хонандагон бояд:

- матнҳои тасвириро дарк карда тавонанд;
- мавқеи тасвириро дар нутқ шарҳ диҳанд;

Маводди таълим: китоби дарсӣ, замима, маводи хазина.

Равиши дарс.

1. Лаҳзаҳои ташкилии дарс (ахбори рӯз, риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ: Санҷед, ки хонандагон то чи ҳад иртиботи исм ва сифатро аз худ кардаанд.

3. Баёни мавзӯи нав:

Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Омӯзгор пас аз баррасии мақсадҳои дарс ба хонандагон хусусиятҳои назариявии тасвириро мефаҳмонанд..

Матни №1

... Ӯ як одами миёнақади фарбеҳи ишкамкалони гарданкӯтоҳ буда, ғафсии гардан ва пуррагии сару рӯяш ҳам аз ғафсии шикамаш қариб фарқ надошт, агар риши калони ғуллии монанди алафи гандадарав ба ҳам печидаашро, ки тамоми рӯяшро фуру гирифта буд, тарошида мепартофтанд, сару тани ин одам дар як ҷо ба ишкамбаи ҳолӣ карданашудаи шутур монандӣ пайдо мекард, ғояташ ин ки ин аз вай калонтар буд, монанди ҷуссаи шутури ба дарди хориш гирифторгардидаи мӯяш рехтагӣ сурхчатоб менамуд.

Баъд аз дидани ин гуна шаклу шамоили ин одам, дар дили ман гузашт: «шояд мардум на аз ҷиҳати калонии шикамаш, балки аз ҷиҳати он ки баъд аз тарошидани ришаш тамоми баданаш ба як шикамбаи калон монандӣ пайдо мекард, ба ӯ ин лақабро муносиб дида бошанд.

Дуруст аст, ки шиками ин одам аз шикамҳои одамони одӣ аз ҳад зиёд калон буд, лекин ғафсии дигар ҷойҳои баданаш, ҳатто гардану рӯяш ҳам ба дараҷае буд, ки он шиками калон дар пеши онҳо номаълум ва одӣ шуда мемонд. Бинобар ин дар сабаби лақаби ин одам фикри охирини нависандаи ин сатрҳо ба ҳақиқат наздик менамуд (С. Айнӣ «Марги судхӯр», сах.9).

Супориши №1: Кори инфиродӣ. Матнро хонед.

- ✓ Гӯед, ки кадом чихати матн диққати шуморо ҷалб кард.
- ✓ Кадом сифатҳои мард дар матн тасвир ёфтаанд, дар нақша нависед:

№	мард	рӯйи мард	мӯйи мард
1			
2			
3...			

Супориши №2: Кори инфиродӣ.

- Дар тақя ба мазмуни матн ҳампахлуи худро дар нақша тасвир намоед;
- Дунафарӣ ҳамроҳ шуда, кори якдигарро аз назар гузаронед;
- Тасвири кӣ беҳтару пурратар аст, дар нақша нависед:

аз кӣ?	чехра	каду қомат	мӯй	боз чӣ илова шудааст (хислат, муносибат)
Дилафруз				
Анора				
Далер				

Супориши №3:

- Аз нигоҳи Шумо, тасвири кӣ пурратар буд?
- Ба фикри Шумо, тасвири кӣ ҷолиб набуд? Барои чӣ?

Супориши №4: Акнун мебинем, ки дар тасвирҳои ҷамъовардамон мақсади асосӣ чӣ тавр ифода ёфтааст.

- Ҷадвали зеринро дар дафтарадон кашед. Ба саволҳо ҷавоб навишта, шиносномаи тасвири таҳия намоед.

№	кӣ?	чӣ?	табиат

1. Аз кадом чихат? Аз лиҳози хусусиятҳои айём, зебӣ, ҷаззобият...

Шиноснома

- Тасвир сифати шахс ё предметро ифода мекунад;
- Барои шиносӣ бо шахс ё муҳит ба кор меравад;
- Ҳам дар нутқи шифоҳӣ ва ҳам дар нутқи хаттӣ (бахусус, дар адабиёт, биология) истифода мешавад;
- Истифодаи тасвир суҳанро пуробуранг ва ҷолиб мегардонад.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс)

5. Вазифаи хонагӣ: 1. Аз саҳифаи 157-и китоби дарсӣ машқи 224-ро хонед, байтҳоеро, ки дар онҳо тасвир ба ҷашм мерасад, нависед.

- Гӯед, ки дар чор мисраи аввал шоир кӣ ё чиро чӣ гуна тасвир кардааст.
- Боз кадом сифатҳои устодро шумо тасвир карда метавонед, гӯед.

13. КОР БО МАТНИ ТАСВИР (дарси 2)

Салоҳиятҳо

Дарк ва баҳодиҳии матни тасвир.

Мақсадҳои дарс Хонандагон бояд:

- бо мақсади муайян кардани проблема иҷроӣ супоришро донанд;
- дар асоси ғалатҳои содиршуда сатҳи проблемаро муайян карда тавонанд;

- чамъоварии мавод ва кор бо хазинаи маводро тавонанд;
- таҳия ва такмили «шиноснома»-и тасвиrho донанд.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ.

А) Аз назар гузарондани матни навиштаи хонандагон (машқи 224).

Б) Муҳокимаи тасвири шоир дар доираи аввал.

В) Баррасии тасвиrhoи хонандагон дар доираи дуум.

3. Баёни мавзӯи нав:

Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон

Кори гурӯҳӣ. Аз замимаи 2 қисмати матнҳо оид ба жанри тасвиrho ёбед. Матнро хонед, тасвиrhoи онро шарҳ диҳед.

Гурӯҳи 1. Матни №2.

Гурӯҳи 2. Матни №3.

Гурӯҳи 3. Матни №4.

Гурӯҳи 4. Матни №5.

• Тасвиrhoро алоҳида ишора кунед. Чунончи: қомати баланд...

• Гуед, ки дар тасвири табиат чиро ба назар мегиранд? Чаро?

• Дар тасвири инсон – чӣ?

4. Чамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс)

5. Вазифаи хонагӣ. Бо истифода аз ҷонишинҳои саволии чӣ гуна?, кадом?, чанд?, чӣ қадар?, чӣ тарз? муколама (гуфтугӯи ду нафар) тартиб диҳед.

13. КОР БО МАТНИ ТАСВИР (дарси 3)

Салоҳиятҳо

Дарк ва баҳодиҳии матни тасвир.

Мақсадҳои дарс Хонандагон бояд:

- эҷоди қоида дар асоси «шиноснома» ва қонуниятҳои ошкоршударо донанд;
- мураттаб намудани қадамҳо (стратегия)-ро тавонанд;

Маводди таълим: Замимаи китоби дарсӣ

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ.

А) Кори дунафара. Хонандагон нақшаҳои ҳамдигарро вобаста ба мавзӯи гузашта аз назар мегузаронанд;

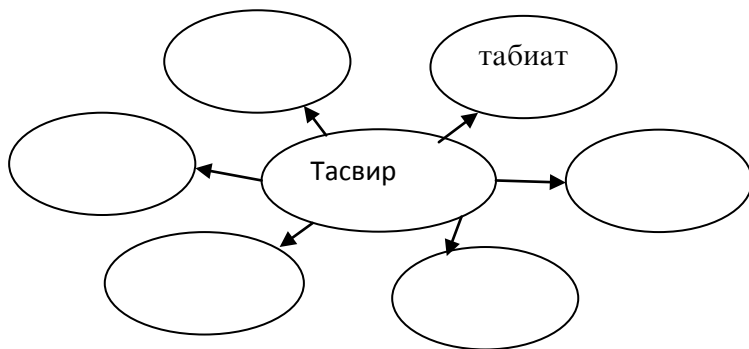
Б) Аз хонандагон пурсед, ки кӣ ва чиро чӣ гуна тасвир мекунад?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон.

Б) Ангезиши зеҳн. Тасвир барои муайян кардани хислати инсон кӯмак мекунад? Боз кадом жанр ба тасвир наздикӣ дорад?

Супориш: Бо истифода аз хазина муайян кунед, ки кӣ ва чиро тасвир кардан мумкин аст.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ: (баргаштан ба мақсадҳои дарс)

5. Вазифаи ҳонагӣ

Шеърро аз ашъори шоирон дар дафтарадон нависед, ки дар ифодаи тасвирҳо калимаҳои *монанди, мисли, ҳамчу (н), чу (н), пасвандҳои -вор, барин* истифода шуда бошанд;

-дар зер тасвирҳо хат кашед.

14. ДИКТАНТИ САНЦИШӢ

Омӯзгор метавонад, озодона матнро интихоб намояд, аммо мутобиқ намудан бо мавзӯҳои грамматикӣ муфидтар аст.

Мақсадҳои таълимӣ:

- мустаҳкамкунии малакаи ва маҳорати хонандагон оид ба алоқии исми сифат, дараҷа ва сохти сифатҳо
- ташаккули малакаи интиқоли нутқи шифоҳӣ ба нутқи хаттӣ.

Маводди таълим: маҷмӯи матни диктантҳо

Равиши дарс:

1. Лаҳзаии ташкилии дарс (ҳисоботи навбатдор, қайди давомоти хонандагон).
2. Баёни мавзӯи нав. Шиносоӣ бо матни диктант.
  - қироати матни интихобгардида ва омода намудани хонандагон ба навиштани диктант.
  - қироати матни диктант ва риояи интонатсия дар ифодаи аломатҳои китобат.
3. Ҷамъбасти дарс.

15. КАЛИМАСОЗИИ СИФАТ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- калимасозии сифатро шарҳ дода тавонанд;
- роҳҳои калимасозии сифатро донанд;
- пешванду пасвандҳои сифатсозро фарқ карда ва дар нутқи хаттӣ шифоҳӣ дуруст истифода бурда тавонанд;

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаии ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).
2. Пурсиши вазифаи ҳонагӣ. Саволҳои омӯзгор:
  - А) Сифат бо кадом ҳиссаҳои нутқ робитаи наздик дорад?
  - Б) Ҳиссаҳои номии нутқ гуфта чиро мефаҳмед?
3. Баёни мавзӯи нав:
  - А) Муаррифии мақсадҳои дарс ба хонандагон

Б) Муаллим ба хонандагон калимасозии сифатро мефаҳмонад. Сифат ба воситаи пешванду пасванд ва бо роҳи ба ҳам пайвастанӣ калимаҳо сохта мешавад:

1) бо пешванд: одами боирода, қасри бошукӯҳ;

2) бо пасванд: гӯшвори нукрагин, маводди заранок;

3) бо роҳи пайвастанӣ ду реша: оҳанги таъсирбахш, дашти лабташна.

Супориш: шартӣ машқи 103-ро хонандагон бо ёрии муаллим иҷро мекунад. Якнафарӣ хонандагон ба назди тахта даъват мешаванд ва бо ёрии муаллим шартӣ машқи иҷро карда мешавад.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 104.

16. ПЕШВАНД ВА ПАСВАНДҲОИ СИФАТСОЗ (дарси 1)

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- калимасозии сифатро шарҳ дода тавонанд;
- роҳҳои калимасозии сифатро донанд;
- пешвандҳои сифатсозро фарқ карда ва дар нутқи шифоҳию хаттӣ дуруст истифода бурда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаӣ ташкилии дарс (риояи одоби салом, ба ҳисобгирии давомот)

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ. Саволҳои омӯзгор:

А) Воситаҳои калимасозии сифат кадомҳоянд?

Б) Дигар ҳиссаҳои нутқ низ воситаҳои калимасозӣ доранд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсадҳои дарс ба хонандагон

Б) Муаллим ба хонандагон пешвандҳои сифатсозро мефаҳмонад. Пешвандҳои сифатсоз инҳоянд: бо-, бе-, ба-, бар-, но-, дар-, пур-;

Бо пешвандҳои : бо-, бе-, ба-, бар-, но-, аз исми сифат сохта мешавад: ҷавони бофарҳанг, соли бафайз, моҳи беайб;

Бо пешвандҳои : но-, дар- аз феъл сифат сохта мешавад: марди ношинос, абри даргузар, меваи норасида.

Супориш: шартӣ машқи 105-ро хонандагон бо ёрии муаллим иҷро мекунад. Якнафарӣ хонандагон ба назди тахта даъват мешаванд ва бо ёрии муаллим шартӣ машқи иҷро карда мешавад.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Бо пешвандҳои бо-, бе-, ба-, бар-, но-, дар-, ибораҳо созад.

16. ПЕШВАНД ВА ПАСВАНДҲОИ СИФАТСОЗ (дарси 2)

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- калимасозии сифатро шарҳ дода тавонанд;
- роҳҳои калимасозии сифатро донанд;
- пасвандҳои сифатсозро фарқ карда ва дар нутқи шифоҳию хаттӣ дуруст истифода бурда тавонанд;

Маводи таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, ба ҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ. Саволҳои омӯзгор:

А) Сифат бо кадом ҳиссаҳои нутқ робитаи наздик дорад?

Б) Ҳиссаҳои номии нутқ гуфта чиро мефаҳмед?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсадҳои дарс ба хонандагон

Б) Муаллим ба хонандагон пасвандҳои сифатсозро мефаҳмонад. Бо пасвандҳои –й(-гӣ), -она(-гона), -нок,-манд, -ин(-гин), -ина, -гун,-о,-он аз исм, феъл ва зарф сифат сохта мешавад, чунончи: паёми дустӣ, ғамхории доимӣ, мавизи порина, гули хандон, кати тахтагин, замини намнок, болопӯши чармин, осмони нилгун...

Супориш: Якнафарӣ хонандагон ба назди тахта даъват мешаванд ва бо ёрии муаллим бо пасвандҳои –й(-гӣ), -она(-гона), -нок,-манд, -ин(-гин), -ина, -гун,-о,-он ибораҳо месозанд.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 106.

17.СОХТИ СИФАТ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- сифатҳоро аз ҷиҳати сохт шарҳ дода тавонанд;
- сифатҳои сода, сохта ва мураккабро донанд;
- навъҳои сифатро аз ҷиҳати сохт фарқ карда ва дар нутқи шифоҳию хаттӣ дуруст истифода бурда тавонанд;

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, ба ҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ. Саволҳои омӯзгор:

А) Сифат бо кадом роҳ сохта мешавад?

Б) Дар сохтани сифатҳо кадом пешванду пасвандҳо фаъоланд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсадҳои дарс ба хонандагон

Б) Муаллим ба хонандагон сохти сифатро мефаҳмонад.

Сифат аз ҷиҳати сохт сода, сохта, мураккаб ва таркибӣ мешавад.

Сифати сода танҳо аз як реша иборат аст: рост, сафед, баланд, нек.

Сифати сохта бо ёрии пешванд ё пасванд сохта мешавад: (писари) боақл, (умри) бардавом, (меҳмони) ношинос, (пахтаи) мисрӣ, (духтари) шармгин(дари) ҷӯбин.

Сифати мураккаб аз ду (гоҳе аз се) реша ташкил меёбад: (одами) хушсӯҳбат, (ниҳоли) навбар, (марди) накӯном, (ҷавони) хушрафтор, (одами) меҳнатдӯст, (сарзамини) пурганҷ, (роҳи) печутобдор.

Сифати мураккаб аз решаҳои гуногун бо ёрии пасванд ва миёнвандҳои -й, -а, ба-, -дар- низ сохта мешавад: (корхонаи) хиштрзӣ, (фабрикаи) шоҳибофӣ, (рӯзи корӣ) ҳафтсоата, (барфи) пайдарпай, (мухорибаи) танбатан, (таронаҳои) навбанав, (хонаҳои) дарунбадарун.

Ҷузъҳои сифати таркибӣ аз ҳам ҷудо навишта мешаванд ва тарзи ташаккули онҳо ин гуна аст:

1) аз сифатҳои мураккаб бо роҳи ба онҳо илова кардани калимаи эзоҳдиҳанда: муаллими нишони «Шараф»-дор, бачаи палтои чарминпӯш;

2) ба воситаи пешоянд ва пайвандак: фарҳанги русӣ ба тоҷикӣ, ҳаракати милливу озодиҳо.

Супориш: Яқнафарӣ хонандагон ба назди тахта даъват карда мешаванд ва бо ёрии муаллим бо пасвандҳои –й(-гӣ), -она(-гона), -нок,-манд, -ин(-гин), -ина, -гун,-о,-он ибораҳо месозанд.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 107.

18.РОҶҶОИ СОҶТА ШУДАНИ СИФАТҶОИ МУРАККАБ (Дарси 1)

Салоҳиятҳо

Донистан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- роҳҳои соҳта шудани сифатҳои мураккабро шарҳ дода тавонанд;
- сифатҳои сода, соҳта ва мураккабро донанд;
- сифатҳои мураккабро фарқ карда ва дар нутқи шифоҳию хаттӣ дуруст истифода бурда тавонанд;

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Сифат аз ҷиҳати соҳт чанд хел мешавад?

Б) Пешванду пасвандҳоеро, ки дар соҳтани сифатҳои соҳта иштирок мекунанд номбар кунед.

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсадҳои дарс ба хонандагон

Б) Муаллим ба хонандагон роҳҳои соҳта шудани сифатҳои мураккабро мефаҳмонад. Сифатҳои мураккаб аз ҷузъҳои зерин ҳосил мешаванд:

1) аз ду исм: сангдил, хокистарранг, раъдовоз, кӯхпайкар;

2) аз сифату исм: қавихайкал, нозукбадан, ширинсухан;

3) аз шумораву исм: якдил, дурӯ(я);

4) аз исму феъл: завқовар, ростгӯ(й), хабаркаш;

5) аз такрори исм ё сифат тавассути миёнванд: рангоранг, паёпай, пурпечутоб;

6) аз такрори исму сифату зарф ва пешоянд: (барфи) пайдарпай, (мухорибаи) танбатан, (таронаҳои) навбанав, (хонаҳои) дарунбадарун.

Супориш: Иҷрои машқи 109

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 110.

18.РОҶҶОИ СОҶТА ШУДАНИ СИФАТҶОИ МУРАККАБ (дарси 2)

Салоҳиятҳо

Донистан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- воситаҳои соҳта шудани сифатҳои мураккабро шарҳ дода тавонанд;
- сифатҳои мураккабро фарқ карда ва дар нутқи шифоҳию хаттӣ дуруст истифода бурда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ.

- А) Сифатҳои мураккаб аз дигар сифатҳо бо кадом аломаташон фарқ мекунанд?
Б) Сифатҳои мураккаб аз кадом ҷузъҳо ҳосил мешаванд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсадҳои дарс ба хонандагон.

Б) Сифатҳои мураккаб аз ҷузъҳои зерин ҳосил мешаванд:

- 1) аз ду исм: сангдил, хокистарранг, раъдовоз, кӯхпайкар;
- 2) аз сифату исм: қавиҳайкал, нозукбадан, ширинсухан;
- 3) аз шумораву исм: якдил, дурӯ(я);
- 4) аз исму феъл: завқовар, ростгӯ(ӣ), хабаркаш;
- 5) аз такрори исм ё сифат тавассути миёнванд: рангоранг, паёпай, пурпечутоб;
- 6) аз такрори исму сифату зарф ва пешоянд: (барфи) пайдарпай, (муҳоробаи) танбатан, (таронаҳои) навбанав, (хонаҳои) дарунбадарун.

Супориш: Иҷрои машқи 112.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 113.

19. БА ВАЗИФАИ ИСМ ОМАДАНИ СИФАТ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- сифатро дар ҷумла ва матн муайян карда тавонанд;
- роҳу воситаҳои сохта шудани сифатро донанд;
- сохти сифатҳоро ба воситаи таҳлили калимасозӣ муқаррар карда тавонанд;
- дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ алоқаи сифатро бо исм муайян карда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Пурсед, ки дар бораи сохти сифатҳо чиро дар хотир доранд?

Б) Дар бораи сохта шудани сифатҳои нисбӣ савол диҳед.

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Ангиши зеҳн. Ҷумлаҳои зеринро дар тахта нависед ва аз хонандагон пурсед, ки дар ҷумлаҳои поён кадом калима такрор мешавад, дар ду мавриди истифода онҳо аз ҳам чӣ фарқ доранд. Калимаҳои «ширин», «ҷавон», «доно» дар ҷумлаҳои аввал ба кадом савол ҷавоб мешавад, дар ҷумлаи дуюм – чӣ? Чаро чунин шуд? Себи хубонӣ ширин аст. Ширин ба саволҳои муаллим пурра ҷавоб дод. Мутахассиси ҷавон аллакай ба моҳияти кор сарфаҳм меравад. Ҷавони доно дар ҳама маврид ҷавоб дода метавонад. Доно аспашро таъриф мекунанд, нодон – худахро.

Супориш: таҳрири қоида. Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки ҷумлаи зеринро пурра созанд: Агар сифатҳо ба ҷойи ..... омада, ба саволи кӣ ё чӣ ҷавоб шаванд, ин гуна ҳодисаро ..... мегӯянд.

Супориш: аз хонандагон хоҳиш кунед, ки калимаҳои дар машқи 116 овардашударо аз назар гузаронанд, бо онҳо ҳам ба вазифаи исм ва ҳам ба вазифаи сифат ҷумлаҳо созанд.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 118.

20. ИМЛОИ СИФАТ (дарси 1)

Салоҳиятҳо

Донистан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- тарзи навишти сифатҳоро дар ҷумла ва матн донанд;
- роҳу воситаҳои сохта шудани сифатро донанд;
- сохти сифатҳоро ба воситаи таҳлили калимасозӣ муқаррар карда тавонанд;
- дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ хелҳои сифатро муайян карда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Пурсед, ки дар хусуси вазифаҳои сифат дар ҷумла чиро медонанд?

Б) Дар хусуси робитаи исму сифат савол диҳед.

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Ангиши зеҳн. Тарзи дурустнависиро чӣ мегӯянд? Ибораҳои зерин дуруст навишта шудаанд: марди навадупанҷсола, меҳмони суҳанвар, мӯйҳои сих-сих...

Баёни мавзӯ: Бо пешвандҳои ба-, бо-, то-, дар- низ аз исму феъл сифат сохта мешавад, монанди: ҷавони бақувват, варзишгари боғайрат, давраи тоалифбо, абри даргузар.

Аслан пешванд бо реша ҳамроҳ навишта мешавад, аммо пешвандҳои мазкур (ғайр аз но-) агар дар вазифаи пешоянд биёянд, бо калима як ҷо навишта намешаванд. Чунончи: ба майдон раҳсипор шудан, бо модар хайрухуш кардан, бе иҷозат нарафтани, то соли дигар, дар базм шеър хондан.

Калимаҳои -ба-, -бар-, -дар- чун миёнованд дар байни ду реша воқеъ мешаванд, ба мисли: сӯхбати рӯбарӯ, ҷавони қулоҳбасар, борони пайдарпай.

Пешванд ё пешоянд будани ба, бо, бе, то ва дар-ро аз рӯи саволи сифат ҳам муайян кардан мумкин аст.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 119.

20. ИМЛОИ СИФАТ (дарси 2)

Салоҳиятҳо

Донистан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- дар ҷумла ва матн тарзи навишти сифатҳоро донанд;
- восита ва роҳҳои сохта шудани сифатро донанд;
- ба воситаи таҳлили калимасозӣ сохти сифатҳоро муқаррар карда тавонанд;
- дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ талаффуз ва навиштани сифатро аз худ кунанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Пурсед, ки дар хусуси имлои ҳиссаҳои дигари нутқ чӣ маълумот доранд?

Б) Оид ба тарзи навиштани пешванду пасвандҳои сифатсоз пурсед.

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Ангиши зеҳн. Дурустнависӣ барои чӣ зарур аст?

Баёни мавзӯ: Дар байни сифатҳои таъкидӣ ва сифатҳои, ки аз шумора ва исми сохта шудаанд, дефис гузошта мешавад, аммо дар мавриди бо ҳарф навиштани шумора дефис меафтад: сап-сафед, сип-сиёҳ, заб-зард, биби 92-сола (навадудусола), нони 50-дирама, пирохани понздаҳсома, ҷавони ҳаҷдаҳсола.

4. Ҷамъбасти ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи ҳонагӣ: Иҷрои машқи 122.

21. ВАЗИФАИ СИФАТ ДАР ҶУМЛА

Салоҳиятҳо:

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- сифатро дар ҷумла ва матн муайян карда тавонанд;
- оид ба вазифаи нахвий сифат маълумот гирифта ва зимни таҳлил он вазифаҳоро шарҳ дода тавонанд;
- сохти сифатҳоро ба воситаи таҳлили калимасозӣ муқаррар карда тавонанд;
- имлои сифатҳоро омӯхта дар ҷумла ва матн тарзи навишти сифатҳоро донанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаҳои ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи ҳонагӣ:

А) Пурсед, ки дар хусуси имлои сифат чӣ маълумот доранд?

Б) Оид ба тарзи навишти сифатҳои мураккаб ва таркибӣ пурсед.

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Ангезиши зеҳн. Вазифаи синтаксисӣ аз вазифаи морфологӣ чӣ фарқ дорад?

Сифат дар ҷумла ба вазифаи муайянкунанда, гоҳе ба вазифаи хабар ва мубтадо меояд, Чунончи:

Деҳаи мо аз қадим бо ҳунармандони гулдасти худ шухрат дорад. Бофандагон матоъҳои рангоранги хилъатбоб ва шохворихӯи ҳисорӣ тайёр мекарданд, ки берун аз ҳудуди аморати Бухоро овоза пайдо карда буданд.

(Мирзо Турсунзода).

*****

Дар фазои боғҳои пурсамар,
Даштҳои кӯҳҳои сарбаланд,
Паҳн карда мужда аз фатҳу зафар,
Мевазад форам насими дилписанд.

(Мирсаид Миршакар).

*****

Садоят хуш, ҳавоят дилнишин аст,
Мақомат оӣ, оҳангат матин аст.

(Абулқосим Лоҳутӣ).

*****

Нодон айб мекунад, доно ҳудаш мефаҳмад.

(Ҳикмати халқ).

*****

Супориш: Иҷрои машқи 125.

4. Ҷамъбасти ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи ҳонагӣ: Иҷрои машқи 126.

22.ТАКРОРИ БОБИ “СИФАТ ҲАМЧУН ҲИССАИ НУТҚ”

КОРИ ЛОИҲАВӢ:

Омӯзгор аз китоби дарсӣ саволномаҳои санчиширо дар оғози дарс баррасӣ ва муҳокима менамояд, тавассути саволҳо дониш, малака ва маҳорати онҳоро месанҷад. Сипас, ба хонандагон кори лоиҳавӣ месупорад. Ин кор характери гурӯҳӣ дорад. Хонандагон ба 3 гурӯҳи хурд вобаста ба фаслҳои лоиҳа чудо карда мешаванд. Кори лоиҳавӣ пас аз мустаҳкамкунии дониши хонандагон аз рӯйи фасли “Сифат ҳамчун ҳиссаи нутқ” сурат мегирад. Мавзӯ дар асоси муҳокима бо хонандагон интиҳоб карда мешавад. Дар ин маврид омӯзгор метавонад чунин мавзӯ пешниҳод карда, бо хонандагон онро мавриди муҳокима қарор диҳад ва зермавзӯҳоро муайян намояд:

Мавзӯ: “Калимаҳои ифодакунандаи аломатҳо дар маҷаллаи “ЧАШМА”

Зермавзӯ барои гурӯҳи 1: “Калимаҳои ифодакунандаи рангҳо дар маҷалла”

Супориш:

- 1.Бо шумораҳои маҷаллаҳои соли 2016 аз китобхонаи мактаб шинос шавед;
- 2.Рӯйхати калимаҳои ифодакунандаи рангҳо дар забони тоҷикиро, чамъ оваред.
- 3.Аз китобхонаи мактаб “Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ”-ро истифода карда, маънои онҳоро шарҳ диҳед. Дар таъя ба “Фарҳанг...” баромади калимаҳоро муайян кунед.

Зермавзӯ барои гурӯҳи 2. “Сифатҳои асли”

- 1.Бо шумораҳои маҷаллаҳои соли 2016 аз китобхонаи мактаб шинос шавед;
- 2.Мақолаҳоеро, ки барои шарҳи маънои калимаҳо, истилоҳҳо бахшида шудаанд, чамъ оваред, онҳоро дар варақаҳои алоҳида кӯчонида шарҳ омода созед.

Зермавзӯ барои гурӯҳи 3.: “Сифатҳои нисбӣ ”

- 1.Бо шумораҳои рӯзномаҳои соли 2016 аз китобхонаи мактаб шинос шавед;
2. Калимаҳои ифодакунандаи сифатҳои нисбиро чамъ оваред ва аз истифода бо фарҳангу луғатҳо маънои онҳоро шарҳ диҳед.

Шарҳ барои омӯзгор: хонандагонро роҳнамоӣ кунед, то вазифаҳоро байни худ тақсим намоянд. Барои иҷрои супориш муҳлат диҳед (шояд як, ду моҳ). Пас аз омода шудани кор бо онҳо масъалаи муаррифии корҳоро машварат кунед.

Корро ба тарзи дигар ҳам ташкил намудан мумкин аст, ки ба салоҳияти омӯзгор вобаста аст. Тарзи ташкили корҳои лоиҳавӣ дар замимаи роҳнамо низ оварда шудааст.

23. КОР БО МАТНИ ТАФСИФНОМА (МАРҲИЛАИ ДАРК ВА БАҲОДИҲӢ) (дарси 1)

Салоҳиятҳо

Дарк ва баҳодиҳии матни тавсифнома.

Мақсадҳои дарс: Хонандагон бояд:

- иҷрои супориш бо мақсади муайян кардани проблемаро донанд;
- дар асоси ғалатҳои содиршуда сатҳи проблемаро муайян карда тавонанд;
- чамъоварии мавод ва кор бо хазинаи маводро тавонанд;
- таҳия ва такмили «шиноснома»-и тавсифномаро донанд.

Равиши дарс:

1.Лаҳзаҳои ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2.Пурсиши вазифаи хонагӣ.

А) Аз назар гузарондани матни навиштаи хонандагон (машқи 124).

Б) Муҳокимаи мавзӯи гузашта.

3. Баёни мавзӯи нав:

Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон

Кори гурӯҳӣ. Аз замимаи 2 қисмати матнҳо оид ба жанри тавсифномаро ёбед. Матни тафсифномаҳоро хонда онҳоро шарҳ диҳед.

Гурӯҳи 1. Матни №2.

Гурӯҳи 2. Матни №3.

Гурӯҳи 3. Матни №4.

Гурӯҳи 4. Матни №5.

4. Чамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс)

5. Вазифаи хонагӣ. Бо истифода аз сифатҳои барои ду ҳамсифатон тавсифнома омода кунед.

13.КОР БО МАТНИ ТАСВИР (дарси 2)

Салоҳиятҳо

Дарк ва баҳодиҳии матни тасвир.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- эҷоди қоида дар асоси «шиноснома» ва қонуниятҳои ошкоршударо донанд;
- мурағаб намудани қадамҳо (стратегия)-ро тавонанд;

Маводди таълим: замимаи китоби дарсӣ

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ.

А) Кори дунафара. Хонандагон нақшаҳои ҳамдигарро вобаста ба мавзӯи гузашта аз назар мегузаронанд;

Б) Аз хонандагон пурсед, ки тафсифнома барои чӣ зарур аст?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) муаррифии мақсади дарс ба хонандагон.

Б) Ангезиши зеҳн. Тавсифнома барои муайян кардани хислати инсон кӯмак мекунад?
Ба андешаи Шумо боз кадом жанр ба тафсифнома наздикӣ дорад?

Супориш: Бо истифода аз хазина тавсифнома нависед.

4. Чамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Бо кӯмаки падару модар барои шахсе тавсифнома нависед.

24. ДИКТАНТИ САНЧИШӢ

Омузгор метавонад, озодона матро интихоб намояд, аммо мутобиқро намудан бо мавзӯҳои грамматикӣ муфидтар аст.

Мақсадҳои таълимӣ:

➤ мустаҳкамкунии малакаи ва маҳорати хонандагон оид ба калимасозии сифат, имлоӣ сифат, вазифаи сифат дар ҷумла.

➤ ташаккули малакаи интиқоли нутқи шифоҳӣ ба нутқи хаттӣ.

Маводи таълим: маҷмӯи матни диктантҳо.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (ҳисоботи навбатдор, қайди давомоти хонандагон).

2. Баёни мавзӯи нав. Шинсой бо матни диктант.

- қироати матни интихобгардида ва омода намудани хонандагон ба навиштани диктант.

- қироати матни диктант ва риояи интонатсия дар ифодаи аломатҳои китобатӣ.

3. Чамъбасти дарс.

25. СИФАТИ ФЕЪЛӢ. СОХТИ СИФАТИ ФЕЪЛӢ

Салоҳиятҳо

Доништан ва чудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- мафҳуми сифати феълиро шарҳ дода тавонанд;
  - шакли махсуси феъл будани сифати феълиро муайян карда тавонанд;
  - сифати феълиро аз сифат фарқ карда ва дар нутқи шифоҳию хаттӣ дуруст истифода бурда тавонанд;
  - аз ҷумла ва матн сифатҳои феълиро ёбанд ва замонҳои онҳоро шарҳ диҳанд;
- Маводи таълим:** китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ. Саволҳои омӯзгор:

А) Сифат ба вазифаи кадом ҳиссаи нутқ омада метавонад?

Б) Аз як ҳиссаи нутқ ба дигар ҳиссаи нутқ гузаштани калимаҳоро дар забон чӣ меҷӯянд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсадҳои дарс ба хонандагон.

Б) Сифати феълӣ аз феъли ҳол бо кадом хусусиятҳояш фарқ дорад? Пас аз шунидани мулоҳизаи хонандагон омӯзгор ба хонандагон мафҳуми сифати феълиро мефаҳмонад:

Сифати феълӣ амал ё ҳолатеро мефаҳмонад, ки ҳамчун аломати ашё дар яке аз замонҳо воқеъ мешавад. Масалан: (мактуби) навишта, (гули) шукуфта, (нони) хӯрданӣ... Аломати муҳими сифати феълӣ чун феъл ин аст, ки ба замоне далолат менамояд: (оби) рехта, (қаси аз дар) бароянда, (ҳикояти шуниданӣ) ва чун сифат ба исм алоқаманд мешавад ва ибора месозад: (зоғони дар шоҳи садаҳо) нишаста, роҳи оҳани аз водӣ (мегузаштагӣ).

Сифати феълӣ аз асосҳои феъл ва масдар ба воситаи пасванд сохта мешавад. Аз ҷумла:

1) аз асоси замони гузашта бо пасванди -а, -агӣ: хуфта, ҷӯшида, навиштагӣ;

2) аз асоси замони ҳозира бо пасванди -анда (-янда), он(-ён): боранда, расанда, бароянда, (моҳи) тобон, (кӯдаки) гирён;

3) аз масдар бо пасванди -ӣ: гуфтани, рафтани, шунидани

Супориш: шарти машқи 134-ро хонандагон бо ёрии муаллим иҷро мекунанд. Якнафарӣ хонандагон ба назди тахта бароварда мешаванд ва бо ёрии муаллим шарти машқ мекунанд.

Супориш: Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки машқи 135-ро аз китоби дарсӣ мустақилона иҷро кунанд.

Саволҳои муаллим барои мустаҳкамкунии мавзӯ:

– Сифати феълӣ бо сифат чӣ робита дорад?

– Феъли ҳол ва сифати феълӣ оё ҳиссаи нутқанд?

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 136.

26. ЗАМОНҲОИ СИФАТИ ФЕЪЛӢ. СИФАТҲОИ ФЕЪЛИИ ЗАМОНИ ГУЗАШТА

Салоҳиятҳо

Донистан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- замонҳои сифати феълиро шарҳ дода тавонанд;
- замонҳои сифати феълиро муайян карда тавонанд;
- ҷумла ва матнҳоеро, ки дар онҳо сифатҳои феълӣ истифода шуда бошанд, тартиб дода тавонанд.
- дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ сифати феълии замони гузаштаро муайян карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаӣ ташкили дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Санҷиши иҷроӣ машқи 139.

Б) Сифати феълӣ аз кадом ҳиссаҳои нутқ сохта мешавад?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон

Б) Ангезиши зехн. Замон хоси кадом ҳиссаи нутқ аст. Чаро сифати феълӣ ҳам замон дорад? Пас аз шунидани ҷавобҳои хонандагон ба баёни мавзӯи нав оғоз кунед: Сифати феълии замони гузашта. Сифати феълии замони гузашта аз асоси замони гузаштаи феъл ба воситаи пасванди -а (пӯшида-дари пӯшида; рӯида- гули рӯида; омада- меҳмони омада) сохта шуда, амал ва ҳолати пеш аз замони хабари ҷумла воқеъгардидаро нишон медиҳад. Чунончи: Ҷавони худро ба пойи падар андохта, бо лабҳои аз ҳаяҷон **хушкида** кафи пойи пуробилаи ўро мебӯсид ва чашмони пур аз ашки худро ба рӯи пойи аз пирӣ **хушкидаи** вай мемолид.

Супориш: Иҷроӣ машқҳои 144.

4. Ҷамъбасти ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: машқи 145.

27. СИФАТИ ФЕЪЛИИ ЗАМОНИ ҲОЗИРА. СИФАТИ ФЕЪЛИИ ЗАМОНИ ҲОЗИРА-ОЯНДА

Салоҳиятҳо

Донистан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ замонҳои сифати феълиро ҷудо карда тавонанд;
- дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ сифати феълии замони ҳозира, сифатҳои феълии замони ҳозира-ояндаро муайян карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаӣ ташкили дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ.

А) Санҷиши иҷроӣ машқи 145.

Б) Сифати феълии замони гузашта чӣ тавр сохта мешавад?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Баёни мавзӯ: Сифати феълии замони ҳозира. Сифати феълии замони ҳозира аз асоси замони ҳозираи феълҳои сода ба воситаи пасванди -анда (-янда) сохта мешавад. Асоси феъл бо ҳамсадо анҷом ёфта бошад, пасванди –анда ва агар бо садонок ва ё ҳамсадои ӣ тамом шуда бошад, пасванди –янда-ро мегирад. Масалан:
бурдан-бар-баранда;
чарх задан-чарх зан-чархзананда;
баромадан-баро-бароянда;
гуфтан-гӯй-гӯянда.

Сифати феълии замони ҳозира-оянда. Сифати феълии замони ҳозира-оянда аз шакли дуҷуми сифати феълии замони гузашта (хондагӣ) бо иловаи пешванди ме- сохта мешавад ва дар замони оянда воқеъ гардидани амалу ҳолатро ифода мекунад. Чунончи:

меҳондагӣ	кор мекардагӣ
менавиштагӣ	сайр мекардагӣ
мерафтагӣ	тавба мекардагӣ

Супориш: Иҷрои машқи 146.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс)

5. Вазифаи ҳонагӣ: машқи 147

28. СИФАТИ ФЕЪЛИИ ЗАМОНИ ҲОЗИРАИ МУАЙЯН

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо қардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ замонҳои сифати феълиро ҷудо қарда тавонанд;
- дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ сифати феълии замони ҳозираи муайяноро ҷудо қарда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкили дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи ҳонагӣ.

А) Санҷиши иҷрои машқи 147.

Б) Сифати феълии замони ҳозира-оянда чӣ тавр сохта мешаванд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Баёни мавзӯ: Сифати феълии замони ҳозираи муайян. Сифати феълии замони ҳозираи муайян аз шакли якуми сифати феълии замони гузаштаи феъли асосӣ ва сифати феълии замони гузаштаи феъли ёридихандаи **истодан** сохта мешавад (пушидаистода, гуфтаистода, баромадаистода).

Супориш: Бо шаклҳои сифати феълии замони ҳозираи муайян ҷумлаҳо тартиб диҳед.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс)

5. Вазифаи ҳонагӣ: машқи 148

29. СИФАТИ ФЕЪЛИИ ЗАМОНИ ОЯНДА

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо қардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ;

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ замонҳои сифати феълиро ҷудо қарда тавонанд;
- дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ сифати феълии замони ояндаро муайян қарда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз хазина, замима.

Равиши дарс

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ. Саволҳои омӯзгор:

А) Санҷиши иҷрои машқи 148.

Б) Сифати феълии замони ҳозираи муайян чиро ифода мекунад?

В) Сифати феълии замони ҳозираи муайян чӣ тавр сохта мешавад?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон

Б) Баёни мавзӯ: Сифати феълии замони оянда. Сифати феълии замони оянда аз масдар бо пасванди -й сохта мешавад ва амалу ҳолати дар замони оянда рухдиҳандаро мефаҳмонад. Мисол:

варзиш карданӣ   пурсиданӣ

парвоз карданӣ   хонданӣ

ичро карданӣ   диданӣ

Мустаҳкамкунӣ:

✓ Сифати феълии замони оянда чи тавр сохта мешавад?

✓ Пасванди сифати феълии замони оянда месохтагӣ кадом аст?

4. Чамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 150.

30. ИМЛОИ СИФАТИ ФЕЪЛӢ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

➤ дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ тарзи навишти сифати феълиро донанд;

➤ дар ҷумла сифатҳои феълиро дуруст навишта тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз хазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ. Саволҳои омӯзгор:

А) Санҷиши иҷрои машқи 150.

Б) Сифатҳои феълӣ чӣ гуна навишта мешаванд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон.

Б) Баёни мавзӯ: Имлои сифати феълӣ чунин аст:

1. Сифати феълии замони гузашта, ки аз асоси замони гузаштаи феъли таркибии номӣ бо пасванди -а сохта шудааст, якҷо навишта мешавад, ба гунаи: (гурезаи) дастгиршуда, (кори) анҷомёфта, (айвони) болопӯшида, (савори) қафмонда, (ҳавлии) иҷорамонда, (аробаи) чархшикаста

2. Пешоянд бо ҷунин таркибҳо якҷо меояд: (машғулияти) баанҷомрасида, (пири) барҷомонда, (умеди) барбодрафта, (одами) азхудрафта, (дузди) бадастафта, (фоидаи) бадастомада

3. Сифати феълии аз асоси замони ҳозираи феълҳои таркибии номӣ бо пасванди -анда сохташуда якҷо навишта мешавад, ба монанди: (артиши) зафарёбанда, (сухани) чамъбасткунанда, (хонандаи) ҷавобдиҳанда, (талабаи) хатмкунанда, (мачлиси) ҳалкунанда

4. Ҷузъҳои сифати феълии мураккаб, ки тавассути, пасванди -гӣ ва -й шакл гирифтаанд, ҷудо навишта, мешаванд, ба мисли: (кори) иҷро шудагӣ, (замини) шудгор кардагӣ,

(дарсҳои) хонда шуданӣ, (рӯйдоди) фаромӯш ношуданӣ, (одами) хонда истодагӣ, (хабари) овоза ношуданӣ, (чоӣи) пинҳон шуданӣ

Супориш: Бо сифатҳои феълии дар боло зикршуда ҷумлаҳо нависед.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).
5. Вазифаи хонагӣ: машқи 152

31. ВАЗИФАИ СИФАТИ ФЕЪЛӢ ДАР ҶУМЛА

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- дар нутқи шифоҳӣ ва хаттӣ сифати феълиро ҷудо карда тавонанд;
- дар ҷумла вазифаи сифати феълиро муайян карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ. Саволҳои омӯзгор:

А) Санҷиши иҷрои машқи 149.

Б) Сифатҳои феълӣ аз лиҳози имло чӣ гуна навишта мешаванд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон.

Б) Баёни мавзӯ: Вазифаи сифати феълӣ дар ҷумла. Сифати феълӣ, асосан, ба вазифаи муайянкунанда меояд: Онҳо муфлисона зиндагӣ мекарданд. Дар бисоташон либоси **пӯшиданӣ** ва чизи **хӯрданӣ** қариб надоштанд.

Сифати феълӣ ба вазифаи хабар низ меояд. Ҷунончи: Амир бо муллоҳои калон маслиҳат карда, мардумро **шӯрониданӣ** шуд.

Супориш: Иҷрои машқҳои 153, 154

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).
5. Вазифаи хонагӣ: машқи 155.

32. ҚОР БО МАТНИ ЛАТИФА (дарси 1)

Салоҳиятҳо

Баҳодихӣ ба матнҳои шифоҳӣ ва хаттӣ

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- бо ҳазинаи мавод қор кунанд;
- хусусиятҳои матни латифаро муайян карда тавонанд;
- матни латифаҳоро аз рӯи хусусиятҳои гурӯҳбандӣ намоянд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (ба ҷо овардани одоби муошират, баҳисобгирии давомот)

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ: Аз хонандагон пурсед, ки чанд латифа аз падару модар ё каси дигар навишта гирифтаанд, оё барои нақли латифа омода ҳастанд. Омӯзгор аз 2-3 нафар хонандагон хоҳиш мекунад, ки латифаҳои ҷамъкардаи худро ба ҳама муаррифӣ намоянд.

3. Баёни мавзӯи нав:

Муҳокимаи умумӣ: аз хонандагон пурсед:

- ✓ Қадом латифаҳо аҷибу хандаовар буданд?
- ✓ Ҷаро шумо ҷунин латифаҳоро аҷибу хандаовар меҳисобед?

- ✓ Шумо аз рӯи кадом хусусиятҳо латифаҳоро чунин арзёбӣ намудед?

Супориш: кори инфиродӣ, кор бо хазинаи мавод:

- ✓ Ба хонандагон гӯед, ки бо маводи хазина шинос шаванд (*латифаҳоро бодикқат хонанд*);
- ✓ Аз дохили хазина 2-3 латифаи бехтаринро интихоб намуда, ба рафики ҳампаҳлуяшон нақл намоянд;
- ✓ Дар гурӯҳи дунафара муҳокима намуда, ба саволи «Латифа дорои кадом хусусиятҳост? Латифа аз дигар матнҳо бо кадом хусусияташ фарқ мекунад?» ҷавоб ҷуста, ба дафтарашон нависанд.

Намуна: намунаи зер танҳо барои муаллим аст, хонандагон бояд хулосаҳои худашонро бароранд

Латифа дорои кадом хусусиятҳост? Латифа аз дигар матнҳо бо кадом хусусияташ фарқ мекунад?

- ҳаҷман хурд аст;
- ачибу хандаовар аст;
- бисёр мавзӯҳои ҳаётии инсонро дар бар мегирад;
- гиреҳкушоии латифа дар анҷоми он ифода мегардад;
- он бо мақсади хушҳолӣ, химояи ақидаҳои мардум, саъю кӯшиш барои ислоҳ намудани камбудӣ нақл карда мешавад ва ғайра.

Хулосабарорӣ аз кори инфиродӣ. Ҷавобҳои хонандагонро интихобан шунавед. Бехтараш, хоҳиш кунед, ки ҳар кас танҳо як хусусиятро номбар кунад, шумо дар тахтаи синф пай дар пай кайд кунед.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ:

- ✓ На кам аз се латифа ҷамъоварӣ кунед;
- ✓ Аз матни латифаҳои ҷамъовардаатон ду ҷумла нависед, ки сифати асли дошта бошанд;
- ✓ Барои муаррифии латифаҳо омода шавед.

32. КОР БО МАТНИ ЛАТИФА (дарси 2)

Салоҳиятҳо

Тағйир додани матнҳои шифоҳӣ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- «шиноснома»-и матни латифаро таҳия карда тавонанд;
- дар асоси «шиноснома»-и таҳиягардида латифа нақл карда тавонад;
- ба «шиноснома» тағйироту иловаҳо ворид намуда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз хазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби муошират, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ.

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон

Б) Ангиши зеҳн: латифа дорои кадом хусусиятҳост?

Супориш: Кори гурӯҳӣ. Таҳияи «шиноснома» барои нақл кардани латифа. Супоришҳои дар зер овардашударо хонандагон дар гурӯҳҳои хурд иҷро мекунанд. Тартиби саволҳо ба ҳамаи гурӯҳҳо чунин аст:

- ✓ Дар гурӯҳ 2-3 латифаи ачибу хандаоварро ба хотир оред ва ба якдигар нақл кунед;
- ✓ Ба саволҳои ҷадвали дар зер омада ҷавоб нависед ва «шиноснома»-и матни латифаро омода намоед;

- ✓ «Шиноснома»-и гурӯҳи худро ба ҳама муаррифӣ кунед.

Намунаи нақшаи «Шиносномаи матни латифа» дар замимаи 2 матни (ҷадвали) №6 оварда шудааст.

- 1) Муаррифии кори гурӯҳҳо. Мубоҳиса ва муҳокимаи умумӣ.

Супориш: Кор дар гурӯҳҳои хурд. Нақл кардани латифа ва тағйиру иловаҳо ба шиносномаи латифа. Тартиби супориш чунин аст:

- ✓ Аз ҳазина 1-2 латифаи аҷибу хандаоварро мустақилона интихоб намоед.
- ✓ Дар асоси шиноснома латифаҳоро нақл намоед.
- ✓ Ба шиноснома тағйироту иловаҳо ворид намоед.
- ✓ Тағйироту иловаҳои худро ба ҳамагон муаррифӣ намоед.

Муаррифии кори гурӯҳҳо. Мубоҳиса ва муҳокимаи умумӣ.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ:

- На кам аз се латифа ҷамъоварӣ кунед;
- Барои нақли латифа (дар асоси шиноснома) омода шавед.

Намунаи «шиноснома» (танҳо барои муаллим)

унсур	номи аломат (саволҳо)	шарҳи аломат (ҷавобҳо)
латифа	Барои чӣ латифа нақл карда мешавад?	хушҳолӣ, иброз ва ҳимояи ақидаҳои мардум, саъю кӯшиш барои ислоҳ намудани камбудӣ
	Ба кӣ нақл карда мешавад?	дӯстон, ҳамсинфон, ҳамкорон, аҳли оила ва хешу табор
	Ба кадом воситаҳои забонӣ бояд диққат дод?	Оҳанг, зада, аломатҳои китобат, задаи мантиқӣ (хуллас риояи забони адабӣ).
	Ба кадом воситаҳои ғайризабонӣ бояд диққат дод?	Имову ишора, қиёфаю чехра.
	Баёни кадом калимаву ибораҳоро дар латифа истифода бурдан манъ аст?	Дашному ҳақорат.

32. КОР БО МАТНИ ЛАТИФА (дарси 3)

Салоҳиятҳо

Дарки матнҳои шифоҳӣ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- Барои дар асоси шиноснома нақл кардани латифа қоида таҳия карда тавонанд;
- супоришро бо мақсади санҷидани қоида иҷро карда тавонанд;
- истифода бурдани қоида ва кор бо ғалатҳоро омӯзанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (ба ҷо овардани одоби муошират, бахисобгирии давомот).
2. Пурсиши вазифаи хонагӣ. Дарсро аз кор бо жанри латифа оғоз кунед.
3. Баёни мавзӯи нав: Кори инфиродӣ ва гурӯҳӣ. Таҳияи қоида барои нақл кардани латифа.

Супориш:

- ✓ Ба хонандагон супориш диҳед, ки шиносномаи матни латифаро дида бароянд;
- ✓ Аз ҳазина 1-2 латифаро интихоб намуда, ба ҳамдигар нақл кунанд ва бо

- ✓ шиноснома муқоиса намоянд;
- ✓ Ба шиноснома ва ҷумлаи дар зер омада така карда барои нақли латифа коида таҳия намоянд;
- ✓ Қоидаи таҳиякардаашонро ба муаррифӣ омода намоянд ва фикру мулоҳизаҳои дигаронро шунаванд.

Ҷумла:

Ҳангоми нақл намудани латифа ман бояд чунин қоидаҳоро риоя намоям:

1. ...
2. ...
3. ...
4. ...

- ✓ Муаррифии қоида ва мубоҳиса.

1) Кори инфиродӣ ва гурӯҳӣ. Санҷидани қоида. Барои санҷидани қоидаи таҳияшуда хонандагон бояд супоришҳои зеринро анҷом диҳанд:

- аз хазинаи маводди худ 2-3 латифаи ачиберо интихоб намоянд;
- дар гурӯҳ муҳокима карда, 1-2 латифаи беҳтаринро ба аҳли синф муаррифӣ кунанд;
- баромади дигаронро бодиккат гӯш карда, ғалатҳои содирнамудаи онҳоро дар ҷадвали зерин қайд намоянд;
- ҷадвали ғалатҳоро ба ҳамагон муаррифӣ намоянд.

Ҷадвали ғалатҳо

№ баромадкунанда	ғалатҳо ҳангоми нақли латифа

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки дар хона:

- Дар мавзӯи «мактаб, дониш, одобу ахлоқ» на кам аз се латифа ҷамъоварӣ кунанд;
- Бо така ба қоида 1-2 латифаи беҳтарини ҷамъовардаи худро ба аҳли оила нақл намоянд;
- Фикру мулоҳизаҳои онҳоро қайд кунанд ва барои муаррифии ақидаҳо омодагӣ бинанд.

Ҷадвали ғалатҳо

баромадкунанда	ғалатҳои маъмул дар нақли латифа
1	овози паст дорад, аломатҳои китобатро риоя намекунад ва ғайра
2	ҳаҷми латифа калон, хандаовар нест ва ғайра
3	номи қаҳрамони он қайд карда шуд
	ҳақорату дашном шунида шуд

33. ДИКТАНТИ САНҶИШӢ

Омузгор метавонад, озодона матнро интихоб намояд, аммо мутобиқ намудан бо мавзӯҳои грамматикӣ муфидтар аст.

Мақсадҳои дарс:

- мустақкамкунии малака ва маҳорати хонандагон оид ба калимасозии сифат, имлои сифат, вазифаи сифат дар ҷумла.
- ташаккули малакаи интиқоли нутқи шифоҳӣ ба нутқи хаттӣ.

Маводи таълим: маҷмӯи матни диктантҳо.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаӣ ташкилии дарс (ҳисоботи навбатдор, қайди давомоти хонандагон)

2. Баёни мавзӯи нав. Шиносӣ бо матни диктант.

- қироати матни интихобгардида ва омода намудани хонандагон ба навиштани диктант;

- қироати матни диктант ва риояи интонатсия дар ифодаи аломатҳои китобат.

3. Ҷамъбасти дарс.

34. ФЕЪЛИ ҲОЛ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- мафҳуми феъли ҳол ва шакли махсуси феъл будани онро шарҳ дода тавонанд;
- вазифаи феъли ҳолро муқаррар карда тавонанд;
- феъли ҳолро аз сифати феълӣ фарқ карда тавонанд;
- дар нутқи шифоҳию хаттӣ дурусту бамавқеъ феъли ҳолро истифода бурда тавонанд;
- дар қорҳои хаттӣ беғалат навиштани феъли ҳолро аз худ кунанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (ба ҷо овардани одоби муошират, баҳисобгирии давомот)

2. Пурсиши вазифаи ҳонагӣ

А) Сифати феълӣ дар ҷумла ба вазифаи кадом аъзои пайрави ҷумла меояд?

Б) Сифати феълӣ дар ҷумла ба вазифаи кадом сараъзо омада метавонад?

Мустақам кардани мавзӯи гузашта: Навиштани ибора ва ҷумлаҳои, ки дар онҳо сифатҳои феълӣ ба вазифаи муайянкунанда ё ҳабар истифода шудаанд.

3. Баёни мавзӯи нав: Ангезиш зехн: Ҷаро феъли ҳол мегӯянд? Фикри хонандагонро шунавед, пурсед, ки он ба фикри хонандагон аз сифати феълӣ чӣ фарқ дошта бошад? Назари хонандагонро шунавед, сипас, ба баёни мавзӯи нав гузаред: Феъли ҳол. Феъли ҳол амалу ҳолатеро мефаҳмонад, ки чун аломати феъли асосӣ воқеъ мешавад. Ҷунончи: Пирак хандақунон ба гап сар кард. Дар ин ҷумла ду амал ҳаст: яке **хандақунон**, дигаре **сар кард**. Амали якумро, ки асосӣ нест аз ҷиҳати шакл ин гуна тағйир додан мумкин аст: **хандида** ё **хандида-хандида** (Пирак хандида-хандида ба гап сар кард).

Ҷамин тарик, калимаҳои **пӯшида**, **баста**, **хандақунон**, ки ҳолату вазъияти амали асосиро мефаҳмонад, феъли ҳол мегӯянд.

Иҷрои машқи 163. Ин машқро омӯзгор ҳамроҳи хонандагон иҷро мекунад.

Супориш: Қор дар гурӯҳҳои хурд.

Гурӯҳи 1. Иҷрои шартӣ машқи 164.

Гурӯҳи 2. Иҷрои шартӣ машқи 165.

Гурӯҳи 3. Иҷрои шартӣ машқи 166.

Пас аз анҷоми қор дар гурӯҳҳои хурд ба хонандагон вақт диҳед, ки қорҳои гурӯҳии худро муаррифӣ намоянд.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи ҳонагӣ: Навиштани ҷумлаҳо бо истифодаи феъли ҳол.

35. СОҲТ ВА ИМЛОИ ФЕЪЛИ ҲОЛ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- соҳт ва имлои феъли ҳолро донанд;
- дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ тарзи навиштани шаклҳои феъли ҳолро тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳои замимаи китоби дарсӣ.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Феъли ҳол ба кадом ҳиссаи нутқ наздикӣ дорад?

Б) Феъли ҳол ба сифат тааллуқ дорад ё феъл?

3. Баёни мавзӯи нав: Сохт ва имлои феъли ҳол.

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон:

Б) Ангезиши зехн: Ба фикри шумо чаро феъли ҳол мегӯянд? Шунидани назари хонандагон. Баёни мазмуни мавзӯ аз ҷониби муаллим: Ҳар ду шакли феъли ҳол аз асосҳои феъл тавассути пасванд сохта мешавад. Чунончи, шакли якум аз асоси замони гузашта бо пасванди -а: (рафта, хӯрда, дида, пурсида) ва шакли дуюм аз исм, калимаи тақлидӣ ва асоси замони ҳозира бо пасванди -он(завккунон, гапзанон, ғурғуркунон) сохта мешавад.

Шарҳ. Чӯзӣ ёвари феъли ҳол калимаҳои кардан (кун), задан(зан), гуфтан (гӯй) ва ғайра мебошад. Агар асоси феъл бо ҳарфи й анҷом ёфта бошад, ба ҷойи он пасванди -ён меояд: гӯй(-гӯён): Додгӯён худро ба оғӯши модараш партофт (Ҷалол Иқромӣ).

Имлои феъли ҳол ин гуна аст:

1) ҳамаи ҷузъҳои он пайваста навишта мешаванд (бозикунон, гулдурӯсзанон, сурудхонон).

2) дар байни ҷузъи номии такрор дефис гузошта мешавад (чаҳ-чаҳзанон, вой войгӯён, пичир-пичиркунон, чиринг-чирингкунон, фуш-фушкунон).

3) дар байни феъли ҳоли такрор дефис гузошта мешавад (Дудҳо...тоб хӯрда-тоб хӯрда дар фазои осмони лочувардӣ пинҳон мешуданд (Раҳим Ҷалил); Духтаре...давои-давои меояд (Садриддин Айнӣ).

Супориш: Иҷрои машқи 166. Матнро бинависед ва феъли ҳоли ба вазифаи ҳоли тарзи амал омадаро шарҳ бидихед.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 167

36. ШАКЛҲОИ МУТЛАҚ ВА ДАВОМДОРИ ФЕЪЛИ ҲОЛ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- тафовути феъли ҳолро аз феъли асосӣ донанд;
- шаклҳои феъли ҳолро аз ҳамдигар фарқ карда тавонанд;
- роҳҳои сохта шудани феъли ҳол ва шаклҳои онро донанд;
- тарзи дуруст навиштани феъли ҳолро ёд гиранд;
- аз матн феъли ҳолро ёфта, шаклҳои онро шарҳ дода тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаҳои ташкилии дарс (ба ҷо овардани одоби муошират, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ

3. Баёни мавзӯи нав

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон:

Б) Ангезиши зехн.

✓ Оё Шумо медонед, ки феъли ҳол чанд шакл дорад?

✓ Шаклҳои феъли ҳол чӣ ном доранд?

✓ Шаклҳои феъли ҳол чӣ тавр сохта мешаванд?

Омуختани маводи нав.

Супориш. Кор бо китоби дарсӣ. Кори инфиродӣ

Хонандагон мустақилона китоби дарсиро кушода, саҳифаи 122, 123-ро мутолиа мекунанд. Пас аз хондани китоб муаллим ба хонандагон савол медиҳанд:

- ✓ Феъли ҳол чанд шакл дорад?
- ✓ Шаклҳои феъли ҳолро номбар кунед.
- ✓ Шакли мутлақи феъли ҳол чӣ тавр сохта мешавад ва кадом амалро ифода мекунад?
- ✓ Шакли давомдори феъли ҳол бо кадом роҳ сохта мешавад ва кадом амалро ифода мекунад?

Супориш: Кори дунафара. Машқи 168-и китобро хонда, шаклҳои феъли ҳолро ёфта, маънидод кардан ва дар ҷадвал навиштан.

мутлақ	давомдор

Супориш: Кор дар гурӯҳҳо. Бачаҳо ба гурӯҳҳо тақсим карда мешаванд.

Ба гурӯҳи 1-ум чунин вазифа пешниҳод карда мешавад: Дар ҷумлаҳои зерин ба ҷойи нуктаҳо аз даруни қавс феъли ҳоли мувофиқро гузоред _____

Ба гурӯҳи 2-юм чунин вазифа пешниҳод карда мешавад: Дар ҷумлаҳои зерин шаклҳои феъли ҳолро муайян намоед _____

Натиҷаи кори гурӯҳҳо. Хулосабарорӣ.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи ҳонагӣ: Тартиб додани ҷумлаҳо бо феълҳои ҳол.

37. ЗАМОНҲОИ ФЕЪЛИ ҲОЛ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- замонҳои феъли ҳолро аз замонҳои феъл фарқ карда тавонанд;
- шаклҳои феъли ҳолро аз ҳамдигар фарқ карда тавонанд;
- роҳҳои сохта шудани замонҳои феъли ҳол ва шаклҳои онро донанд;
- тарзи дуруст навиштани замонҳои феъли ҳолро ёд гиранд;

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби муошират, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи ҳонагӣ:

А) Феъли ҳол чанд шакл дорад?

Б). Шакли мутлақ аз шакли давомдори феъли ҳол чӣ фарқ дорад?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсадҳои дарс ба хонандагон

Б) Ангезиши зеҳн. Ба фикри шумо чаро феъли ҳол замон дорад? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим:

Феъли ҳол ду замон дорад: замони гузашта ва ҳозира. Феъли ҳоли замони гузашта аз асоси замони гузаштаи феъл ба воситаи пасванди -а сохта мешавад ва ҳолатро ҳамчун аломати амали феъли асосӣ ифода мекунад, яъне амали пеш аз хабар воқеъгардидаро мефаҳмонад: абрҳо рӯйи осмони баланд болу пар боз карда мегаштанд.

Феъли ҳоли замони ҳозира аз асоси замони ҳозираи феъл тавассути пасванди - он(-ён) сохта мешавад ва чун шакли давомдор амалу ҳолатеро, ки бо феъли асосӣ дар як замон ба вучуд омадааст, баён мекунад. Аз ин рӯ, хабари ҷумла дар замони гузашта, ҳозира ва оянда воқеъ шавад, феъли ҳоли замони ҳозира бо он ҳамзамон мегардад: баррагон аз қафои рама баосзанон медаванд.

Супориш: Иҷрои машқи 171. Матнро хонед ва ба феълҳои ҳоли замони гузашта аҳамият диҳед.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи ҳонагӣ: Иҷрои машқи 172.

38. ВАЗИФАИ ФЕЪЛИ ҲОЛ ДАР ҶУМЛА

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- вазифаи феъли ҳол дар ҷумларо донанд;
- дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ феъли ҳолро аз сифати феълӣ ҷудо карда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, матнҳои замимаи китоби дарсӣ.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи ҳонагӣ:

А) Феъли ҳол чанд замон дорад?

Б) Шаклҳои феъли ҳол аз чӣ сохта мешавад?

3. Баёни мавзӯи нав: Вазифаи феъли ҳол дар ҷумла.

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон:

Б) Ангезиши зеҳн. Ба фикри шумо чаро феъли ҳол замон дорад? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим: Феъли ҳол дар ҷумла ба вазифаи ҳоли тарзи амал меояд: Занак чарху пилтасабадашро онсӯтар гузошта, бо ҳар ду даст ба зонувони лоғари нотавонаш **такякунон** ба истиқболи меҳмон бархост.

Супориш: Иҷрои машқи 175. Матнро бинависед ва феъли ҳоли ба вазифаи ҳоли тарзи амал омадаро шарҳ бидиҳед.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи ҳонагӣ: машқи 176.

39. УМУМИЯТ ВА ФАРҚИ СИФАТИ ФЕЪЛӢ ВА ФЕЪЛИ ҲОЛ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- умумият ва фарқи сифати феълӣ ва феъли ҳолро донанд;
- аз матн сифати феълӣ ва феъли ҳолро ҷудо карда тавонанд;
- сифати феълӣ ва феъли ҳолро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи ҳонагӣ:

А) Феъли ҳол дар ҷумла ба вазифаи чӣ меояд?

Б) Шаклҳои феъли ҳол аз чӣ сохта мешавад?

3. Баёни мавзӯи нав: Умумият ва фарқи феъли ҳол аз сифати феълӣ. Ангешиши зехн. Ба фикри шумо чаро сифати феълӣ ва феъли ҳол мегӯянд? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим:

1. Аз рӯи маъно ва маънаи худ сифати феълӣ дар ҷумла ба сифат наздик аст. Мисол: Тега аз ман бурандатар набвад,
Барке аз ман чаҳандатар набвад.

Чунонки мушоҳида мегардад, сифатҳои феълии **буранда** ва **чаҳанда** ба нишонаҳои сифат бештар моиланд, яъне чун сифати асли (теги бурандатар, барки чаҳандатар) дараҷаи қиёси ро мефаҳмонанд.

2. Сифати феълӣ дар ҷумла чун исм истеъмоли меёбад, монанди исм бо пайвандаки ҷамъсоз, пешоянду пасоянд ва бандакҷонишин (-ам, -ат, -аш, -амон, -атон, -ашон) меояд. Чунонки: Фаридун барои Эраҷ тахти фирӯза ораста, асбоби зиёфату базми шохонаро муҳайё сохта, созанда ва сарояндагонро ҳозир карда буд. Малик писарро заҷру маломат кард, ки бо парварандаи хеш даъвои муқовимат кард. Фотима ба роҳи омадагиаш баргашт.

Чӣ хеле ки дида мешавад, калимаҳои созандагон, сарояндагон ба монанди мисолҳои боло нишонаҳои феълии худро суст ё гум карда, хусусияти исмиро қабул намудаанд, аз ҷумла ба саволи исм (киҳо?) ҷавоб мегӯянд.

3. Сифати феълӣ дар алоқаи изофӣ (пеш аз исм) меояд. Масалан: Лашкаркаши ғаюр аз тасодуф на фақат бедаступо нашуд, балки хурсанд шуд, ки, инанк, метавонад ҳисобашро бо **кушандаи** бародараш баробар кунад...

Супориш: Иҷрои машқи 177.

4. Ҷамъбасти ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 188.

40. КОР БО МАТНИ ДАРХОСТ (2 соат)

Салоҳиятҳо

- дарки матни хаттӣ, баҳодиҳӣ ба матни хаттӣ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- робита ва қонуниятҳои байни унсурҳои омӯхташавандаро муайян карда тавонанд;
- шиносномаи дархостро таҳия намоянд;
- дар асоси шиносномаи жанри омӯхташаванда қоида таҳия карда тавонанд;
- бо мақсади санҷидани қоида супоришҳо иҷро кунанд;
- бо истифодаи аз қоидаи таҳиягардида супориш иҷро кунанд;

Маводи таълим: китоби дарсӣ, варақаҳои таълим, матн.

Соати аввал.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Баёни мавзӯи нав. Ангешиши зехн (проблемагузори). Омӯзгор ба хонандагон таъкиди мекунад, ки имрӯз барои гузаштани дарси забон аз китобхонаи мактаб бастаи маҷаллаҳои «Ахтарон» ва «Истиқбол»-ро барои истифодаи муваққатӣ овардан лозим аст, аммо мудирӣ китобхона мегӯяд, ки барои гирифтани бастаи маҷаллаҳо бояд мо дархост нависем. Мо медонем, ки дархостро чӣ тарз навиштан лозим аст? Биёед, ҳама якҷой дархост менависем ва аз мудирӣ китобхона хоҳиш мекунем, ки рӯзномаҳои ба мо ба орият диҳад. Ҳар кас мустақилона кор мекунад.

Шарҳ барои омӯзгор: Хонандагонро саросема намекунем, аммо назорат мекунем, ки ҳама кор кунанд, пешакӣ қоидаи махсус барои навиштан намедихем, намуна намедихем, аз китоб истифода кардан мумкин нест, ҳама бояд китобҳои рӯшонанд. Аз хонандагон хоҳиш мекунем, ки чӣ хеле ки метавонанд ба мудирӣ китобхона дархост нависанд. Барои ин кор шояд 7-10 дақиқа вақт сарф шавад.

Муаррифӣ. Сипас, аз чанд нафар хоҳиш мекунем, ки дархостхояшонро хонанд ва дигарон тавачҷӯх кунанд, норасой ва муваффақияти дархостхоро гӯянд. Муҳокима намоянд. Соати аввали дарсро дар ин ҷо ҷамъбаст кардан мумкин аст.

Супориш ба хона: Аз хонандагон хоҳиш кунед, ки аз номи падар ё модар, бародарашон дар бораи гирифтани китобҳои дарсӣ аз китобхонаи мактаб дархост биёранд.

Соати дуум.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаҳои ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ.

Шунидани дархостҳои овардаи хонандагон. Бехтараш дархостхоро ҷамъ кунед, хонандагонро ба гурӯҳҳои хурд ҷудо карда, ба ҳар як гурӯҳ баробар дархостхоро тақсим кунед. Хонандагон фарқ ва хусусиятҳои онҳоро баррасӣ кунанд, соҳти дархост, қисматхояшро таҳлил кунанд.

Муаррифӣ кори гурӯҳҳо.

Муҳокима ва ҷамъбасти кори гурӯҳҳо.

Кор дар гурӯҳҳои хурд: Таҳияи шиносномаи дархост. Таҳияи қисматҳои ҳатмии дархост ҳамчун ҳуҷҷат. Гурӯҳҳо шартҳои навиштани дархостро бояд муайян кунанд.

Муаррифӣ кори гурӯҳҳо. Ҷамъбасти омӯзгор оид ба шиноснома (сохтор)-и дархост.

3. Ҷамъбаст ва арзёбӣ.

4. Супориши вазифаи хонагӣ: Ҷамъовариҳои матни нома.

41. ТАКРОРИ БОБҲОИ СИФАТИ ФЕЪЛӢ ВА ФЕЪЛИ ҲОЛКОРИ ЛОИҲАВӢ:

Омӯзгор аз китоби дарсӣ саволномаҳои санҷиширо дар оғози дарс баррасӣ ва муҳокима менамояд, тавассути саволҳо дониш, малака ва маҳорати онҳоро месанҷад. Сипас, ба хонандагон кори лоиҳавӣ месупорад. Ин кор характери гурӯҳӣ дорад. Хонандагон ба 3 гурӯҳи хурд вобаста ба фаслҳои лоиҳа ҷудо карда мешаванд. Кори лоиҳавӣ пас аз мустаҳкамкунии дониши хонандагон аз рӯйи фаслҳои “Сифати феълӣ ва феъли ҳол” сурат мегирад. Мавзӯ дар асоси муҳокима бо хонандагон интиҳоб карда мешавад. Дар ин маврид омӯзгор метавонад чунин мавзӯи пешниҳод намуда, бо хонандагон онро муҳокима намояд ва зермавзӯҳоро муайян намояд:

Мавзӯ: “Истифодаи сифати феълӣ ва феъли ҳол дар рӯзномаи “Анбоз”

Зермавзӯ барои гурӯҳи 1: “Истифодаи сифатҳои феълӣ дар рӯзнома”

Супориш:

1. Бо шумораҳои рӯзномаҳои соли 2016 аз китобхонаи мактаб шинос шавед.

2. Рӯйхати сифатҳои феълии маъмул дар забони тоҷикиро, ҷамъ оваред.

3. Аз китобхонаи мактаб “Фарҳанги тафсирии забони тоҷикӣ”-ро истифода карда, маънои онҳоро шарҳ диҳед.

Зермавзӯ барои гурӯҳи 2. “Замонҳои сифати феълӣ ва феъли ҳол”

1. Бо шумораҳои рӯзномаҳои соли 2016 аз китобхонаи мактаб шинос шавед;

2. Мақолаҳои, ки дар онҳо сифатҳои феълӣ ва феълҳои ҳол дар замонҳои гуногун истифода шудаанд пайдо намоед, онҳоро ба варақаҳои алоҳида кӯчонида шарҳ омода созед.

Зермавзӯ барои гурӯҳи 3.: “Феъли ҳол ва замонҳои он”

1. Бо шумораҳои рӯзномаҳои соли 2016 аз китобхонаи мактаб шинос шавед;

2. Феълҳои ҳолро аз таркиби ҷумлаву ибораҳо ҷамъ оваред ва бо истифодаи фарҳангу луғатҳо маънои онҳоро шарҳ диҳед.

Шарҳ барои омӯзгор: хонандагонро роҳнамоӣ кунед, то вазифаҳоро байни худ тақсим кунанд. Барои иҷрои супориш муҳлат диҳед (шояд як, ду моҳ). Пас аз омода шудани кор бо онҳо масъалаи муаррифӣ корхоро машварат кунед.

Корро ба тарзи дигар ҳам ташкил намудан мумкин аст, ки ба салоҳияти омӯзгор вобаста аст. Тарзи ташкили корҳои лоиҳавӣ дар замимаи роҳнамо низ оварда шудааст.

42.ДИКТАНТИ САНЧИШӢ

Омӯзгор метавонад, озодона матро интихоб намояд, аммо мутобиқ намудан бо мавзӯҳои грамматикӣ муфидтар аст.

Мақсадҳои таълимӣ:

- мустаҳкамкунии малакаи ва маҳорати хонандагон оид ба калимасозии сифат, имлоӣ сифат, вазифаи сифат дар ҷумла.
- ташаккули малакаи интиқоли нутқи шифоҳӣ ба нутқи хаттӣ.

Маводи таълим: маҷмӯи матни диктантҳо.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаҳои ташкилии дарс (ҳисоботи навбатдор, қайди давомоти хонандагон)

2. Баёни мавзӯи нав. Шиносоӣ бо матни диктант.

- қироати матни интихобгардида ва омода намудани хонандагон ба навиштани диктант.

- қироати матни диктант ва риояи интонатсия дар ифодаи аломатҳои китобатӣ.

3. Ҷамъбасти дарс.

43. ШУМОРА ҲАМЧУН ҲИССАИ НУТҚ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- тарзи навиштани шумораро донанд;
- аз матн шумораҳоро ҷудо карда тавонанд.
- хели шумораҳоро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаҳои ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки дар бораи шумора чӣ маълумот доранд?

Б) Хонандагон оид ба мавқеи шумора дар калимасозӣ чӣ медонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Ангезиши зеҳн. Ба фикри шумо чаро сифати феълӣ ва феъли ҳол мегӯянд? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим: Шумора ҳиссаи нутқест, ки барои шуморидани шахсон ё чизҳо ба қор меравад: қор қас, панҷ ганҷ, даҳ пиёла. Калимаҳои қор, панҷ, даҳ шумораанд. Саволи шумора чанд? чандто? чӣ қадар? чандум? аст?

Супориш: Иҷрои машқи 190.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: машқи 191.

44. ХЕЛҲОИ ШУМОРА

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- навъҳои шумораро донанд;
- аз матн хелҳои шумораҳоро ҷудо карда тавонанд;

- хелҳои шуморахоро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки дар бораи шумора чӣ маълумот доранд?

Б) Хонандагон ба шумораҳо савол гузошта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав: Хелҳои шумора. Ангезиши зеҳн: Ба фикри шумо чаро шумора ва адад мегӯянд? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим. Шумора асосан, ба ду гурӯҳ тақсим мешавад: шумораи миқдорӣ ва тартибӣ. Шумораи миқдорӣ чиз ё ашёро мефаҳмонад ва се навъ мешавад: асли, тахминӣ ва касрӣ.

Супориш: Иҷрои машқи 191.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 192.

45. ШУМОРАИ АСЛӢ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- аз матн хелҳои шуморахоро ҷудо карда тавонанд;

- хелҳои шуморахоро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки дар бораи навъҳои шумора чӣ маълумот доранд?

Б) Хонандагон ба навъҳои шумораҳо савол гузошта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав: Шумораи асли. Ангезиши зеҳн. Ба фикри шумо чаро шуморахоро ба гурӯҳҳо ҷудо мекунанд? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим: Шумораи асли миқдори муайяни ашёро мефаҳмонад: як хона, даҳ куттӣ, сад гӯспанд...

Супориш: Бо шумораҳои асли аз рафти дарс дар хотиратон монда ибораҳо ва ҷумлаҳо соzed.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: машқи 192.

46. ШУМОРАИ ТАХМИНӢ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- аз матн матн шумораҳои тахминиро ҷудо карда тавонанд;

- шумораҳои тахминиро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи шумораҳои тахминӣ ягон маълумот доранд?

Б) Хонандагон вобаста ба мавқеи шумораҳои тахминӣ дар ҷумла чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав: Шумораи тахминӣ. Ангезиши зехн. Ба фикри шумо чаро шумораҳоро ба гурӯҳҳо ҷудо мекунад? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим: Шумораи тахминӣ ашӯро ба тариқи тахмин мефаҳмонад: як-ду рӯз, даҳ-дувоздаҳ дона себ, бист-бисту панҷ дараҷа гарм... Шумораи тахминӣ бо такрори шумораи асли ба вучуд меояд: Рӯзи дувум ҳафт-ҳашт нафар ҳоҷилои оянда якдигарро аз рӯи ришу фаш ва саллаву ҷома шинохта, ба як хона ҷамъ омада суҳбат мекарданд.

Супориш: Бо шумораҳои тахминӣ аз рафти дарс дар хотиратон монда ибораҳо ва ҷумлаҳо созед.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: машқи 193.

47. ШУМОРАИ КАСРӢ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- аз матн шумораҳои касрӣ ҷудо карда тавонанд;
- шумораҳои касрӣ дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи шумораҳои касрӣ ягон маълумот доранд?

Б) Хонандагон оид ба мавқеи шумораҳои касрӣ дар нутқ чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав. Шумораи касрӣ. Ангезиши зехн. Ба фикри шумо чаро шумораҳоро касрӣ мегӯянд? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим: Шумораи касрӣ ҳиссае аз адади пурраро мефаҳмонад, монанди: чоряк, шашяк, даҳяк.

Супориш: Бо шумораҳои касрӣ ибораҳо ва ҷумлаҳо созед.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: машқи 194.

48. ШУМОРАИ ТАРТИБӢ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- шумораҳои тартибиро донанд;
- аз матн шумораҳои тартибиро ҷудо карда тавонанд;
- шумораҳои тартибиро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи шумораҳои тартибӣ ягон маълумот доранд?

Б) Хонандагон оид ба мавқеи шумораҳои тартибӣ дар нутқ чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсадҳои дарс

Б) Ангезиши зеҳн. Ба фикри шумо чаро шумораҳоро тартибӣ мегӯянд? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим: Шумораи тартибӣ аз шумораи асли ба воситаи пасванди -ум(-юм), -умин(-юмин) сохта мешавад ва тартиби ашро мефаҳмонад: чорум, нухум, ду саду ҳафтоду панҷум. Танҳо шумораҳои ду, се, сӣ бо пасванди -юм (-юмин) навишта мешаванд.

Супориш: иҷрои машқи 195.

4. Чамбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: машқи 196.

49. ДИКТАНТИ САНЧИШӢ

Омӯзгор метавонад, озодона матро интихоб намояд, аммо мутобиқ намудан бо мавзӯҳои грамматикӣ муфидтар аст.

Мақсадҳои таълимӣ:

- мустаҳкамкунии малака ва маҳорати хонандагон оид ба калимасозии сифат, имлои сифат, вазифаи сифат дар ҷумла.
- ташаккули малакаи интиқоли нутқи шифоҳӣ ба нутқи хаттӣ.

Маводи таълим: маҷмӯи матни диктантҳо.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (ҳисоботи навбатдор, қайди давомоти хонандагон).

2. Баёни мавзӯи нав. Шиносой бо матни диктант.

- қироати матни интихобгардида ва омода намудани хонандагон ба навиштани диктант.

- қироати матни диктант ва риояи интонатсия дар ифодаи аломатҳои китобатӣ.

3. Чамбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

4. Вазифаи хонагӣ: Бо шумораҳо навиштани ҷумлаҳо.

50. СОХТИ ШУМОРА

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- шумораҳоро аз ҷиҳати сохт донанд;
- аз матн шумораҳоро вобаста ба сохташон ҷудо карда тавонанд;
- шумораҳоро вобаста ба сохташон дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи сохти шумораҳо чӣ маълумот доранд?

Б) Хонандагон оид ба сохти шумораҳо дар нутқ чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс.

Б) Ангезиши зеҳн: Ба фикри шумо чаро шумораҳои сохта мегӯянд? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим: Шумораҳо аз ҷиҳати сохт чор хел мешаванд: сода, сохта, мураккаб, таркибӣ.

Шумораи сода аз як реша иборат аст: як, ду, се, шаст.

Шумораи сохта бо иловаи пасванди -ум(-юм), -умин(-юмин) ба реша ё адади сода ҳосол мешавад: якум, бистумин.

Шумораи мураккаб аз ду реша сохта мешавад ва аз ададҳои аз ёздаҳ то нӯздаҳ, аз дусад то нӯхсад мураккаб мебошад: дувоздаҳ, чордаҳ, панҷсад.

Шумораи касрӣ низ мураккабаст: сеяк, чоряк.

Шумораи таркибӣ аз ададҳои гуногун ба воситаи пайвандаки -у(ю) сохта мешавад: бисту як, ду ҳазору ёздаҳум, яксаду сию панҷ.

Супориш: Иҷрои машқи 197.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи ҳонагӣ: Иҷрои машқи 198.

51. ИМЛОИ ШУМОРА

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- имлои шумораҳоро донанд;
- аз матн навҳои гуногуни шумораҳоро ҷудо карда тавонанд;
- тарзи дурусти навишти шумораҳоро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ тавонанд

Маводди таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи ҳонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи имлои шумора ягон маълумот доранд? Б) Хонандагон оид ба имлои шумора чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс;

Б) Ангезиши зеҳн. Ба фикри шумо ин тарзи дурустнависӣ аст? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим: Баъзе шумораҳо бо ду шакл навишта мешаванд: дуюм- дувум, сеюм-севум, чор-чаҳор, дусад-дувист.

Шумораи касрӣ бо пешванди ин гуна навишта мешавад: аз се як, аз чор се... Дар байни шумораҳои тахминӣ ва шумораи бо рақам навишта нумеративи -то (-та) ва пасванди –ум (-юм) нимтире гузошта мешавад: даҳ-понздаҳ, 5-то (5-та), 2-юм, 19-ум. Шумораи тартибӣ бо рақамҳои румӣ низ меояд. Дар ин маврид пасванди -ум навишта намешавад, вале дар вақти хондан ба рақами румӣ пасванди -ум, -умин ҳамроҳ мешавад. Масалан: анҷумани IV-ро анҷумани чорум мехонанд.

Супориш: иҷрои машқи 199.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи ҳонагӣ: машқи 201.

52. ШУМОРА ВА ЧИЗИ ШУМУРДАШАВАНДА

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- тарзи талаффуз ва навиштани нумеративро донанд;
- аз матн нумеративҳоро ҷудо карда тавонанд;
- нумеративро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи нумеративҳо ягон маълумот доранд?

Б) Хонандагон оид ба чизҳои шумурдашаванда чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав: Шумора ва чизи шумурдашаванда. Ангезиши зеҳн. Ба фикри шумо нумератив чиро ифода мекунад? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим. Чиз ё ашёи шумурдашаванда аслан пас аз адад меояд: ду кас, ҳафт пайкар.

Барои таъйину таъкиди микдори ашё миёни шумора ва чизи шумурдашаванда калимаҳое, ба мисли дона, нафар, чилд, дар, даста меоянд, ки онҳоро нумератив меноманд: нух дона китоб, панҷ нафар талаба, ду дар хона, як даста гул.

Нумератив вобаста ба исм, яъне чизи шумурдашаванда, гуногун мешавад. Масалан, нумеративи мансуб ба исми шахс калимаи нафар ва исми ғайришахс калимаҳои дона, сар, халта, чуфт, ҳисса, қабза, бех... мебошанд.

Супориш: иҷрои машқи 205.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: машқи 206.

53. МУВОФИҚАТИ ШУМОРА БО ИСМ ВА ФЕЪЛ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- тарзи талаффузи шумора ва навиштани феълро донанд;
- аз матн шумора, исм ва феълро ҷудо карда тавонанд;
- шумора, исм ва феълро дар нутқи ҳаётӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи нумеративҳо ягон маълумот доранд?

Б) Хонандагон оид ба чизҳои шумурдашаванда чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Ангезиши зеҳн. Ба фикри шумо нумератив чиро ифода мекунад? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим: Чун шумора микдорро мефаҳмонад, дар забони тоҷикӣ чизи шумурдашаванда, яъне исм бо пасванди ҷамъсоз намеояд: ду пиёла, панҷ достон... Чизи шумурдашаванда ғайришахс бошад, бештар шумора ба сурати ҷамъ меояд: даҳҳо гулчанбар, садҳо тонна ангишт (Чун истисно гоҳе исм низ ба шакли ҷамъ меояд, монанди: ҳазорҳо коргарон).

Қоидаи мувофиқати мубтадо ва хабари бо шумора ифодаёфта чунин аст: шумора ба вазифаи мубтадо биёяд, хабар бештар дар шакли ҷамъ воқеъ мегардад:

Ду нафар деҳқон роҳи хирманро пеш гирифтанд.

Супориш: иҷрои машқи 210.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: машқи 212.

54. ВАЗИФАИ ШУМОРА ДАР ҶУМЛА

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- вазифаи шумора дар ҷумларо донанд;
- аз матн шумораро ҷудо карда тавонанд;
- шумораро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи вазифаи шумора чӣ маълумот доранд?

Б) Хонандагон оид ба вазифаи шумора дар ҷумла чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон.

Б) Ангезиши зеҳн. Ба фикри шумо шумора чиро ифода мекунад? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим: Шумора ба вазифаи мубтадо, хабар, муайянкунанда, пуркунанда гоҳе мустақим ва гоҳе ҳамроҳ бо нумератив, пешванду пасванд, банди «аст», феълҳои «будан» ва «шудан» меояд.

1. Ба вазифаи мубтадо: Ҷор рақами ҷуфт аст. Ҷил қамоли ҷавонис.

2. Ба вазифаи хабар: То хона баргаштам, соат ҳашт шуд.

3. Ба вазифаи муайянкунанда: Даҳ нафар шогирди муаллими мо дар донишгоҳ тахсил мекунанд.

4. Ба вазифаи пуркунанда: Рӯдакӣ нухро пур накарда буд, ки шеър мегуфт.

Супориш: иҷрои машқи 213

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 214.

55. ҚОР БО МАТНИ НОМА

Салоҳиятҳо

Истифодаи интонатсия барои ифодаи аломатҳои китобат дар охири ҷумла.

Интиҳоби яқоя ва ҷудо навиштани калимаю ибораҳое, ки аз яқчанд реша ва гурӯҳи калимаҳо ташкил ёфтаанд (интиҳоб баъди калимаҳои мураккаб ва таркибӣ).

Мақсадҳои таълимӣ:

- баррасӣ кардани қоидаҳои таҳияи матни нома;
- тағйир додани қоидаҳои таҳияи матни нома;
- таҳрири матни нома;
- ислоҳ кардани хатоҳои грамматикӣ;
- таҳияи нома.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ.

А) Нома дар зидагӣ чӣ нақш дорад?

Б) Нома ҳуччати расмӣ шуда метавонад?

3. Баёни мавзӯи нав

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон.

Б) Ангезиши зеҳн. Ба хотирории машғулиятҳои гузашта оид ба эҷоди нома аз рӯи шиноснома, муайян кардани сифат ва аломати номаҳои яқдигар, муҳокимаи вазифаи хонагӣ «Нома ба дӯст».

Супориш: Кор дар гурӯҳҳо. Хонандагон ба таври инфиродӣ ба навиштани нома машғул мешаванд.

Гурӯҳи 1. Номаи бемор ба табиб бо мақсади арзи сипос ва эҳтиром.

Гурӯҳи 2. Номаи роҳбари маҳфили варзишӣ ба директори мактаб бо мақсади аз дарсҳо озод намудани варзишгари ҷавон.

Гурӯҳи 3. Нома ба Бобои барфӣ. Бо мақсади дархости тӯҳфаи солинавӣ.

Гурӯҳи 4. Навиштани мурочиатнома ба ҳамсолон ё номаи набера ба бобо.

Супориш: Кор дар дохили гурӯҳ.

Хондани номаҳои якдигар, санҷиши мушаххасоти номаҳо ва муайян кардани онҳо:

- сохтор;
- гиранда;
- воситаҳои забонӣ;
- тартиб.

Супориш: Супоришҳои ҷамъбасти оид ба дарсҳои кор бо матни нома. Ёдовар шудани навъҳои нома.

Такмил, пурра кардани шиноснома, мушаххасот, қоида барои навъи номаи нав, ки бо он кор накардаанд (номаи расмӣ, мукотибаҳои адибон, бузургон...).

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ. Навиштани номаи фарзанд ба падар ё модар.

56. ҶОНИШИН

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- тарзи талаффуз ва навиштани ҷонишинҳоро донанд;
- аз матн ҷонишинҳоро ҷудо карда тавонанд;
- ҷонишинро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаҳои ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи вазифаи шумора ягон маълумот доранд?

Б) Хонандагон оид ба вазифаи шумора чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон.

Б) Ангезиши зеҳн. Ба фикри шумо ҷонишин чиро ифода мекунад? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим: Ҷонишин ҳиссаи нутқест, ки ба ҷойи исм, сифат ва шумора меояд. Чунончи ба ҷойи исм: Мавлоно Ҷалолиддин танҳо бо таҳаллуси «Балхӣ» эҷод накардааст. Ё бо лақаби «Рӯмӣ» низ шуҳрат дорад.

Ба ҷойи сифат: Меҳрдод ҷавони хунарманд аст. Ба пешаи рассомӣ, кандакорӣ, гулрезӣ, машғул аст. Вай ин хунарҳоро дар омӯзишгоҳ ёд гирифтааст.

Супориш: иҷрои машқи 222.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ. Иҷрои машқи 223.

57. ҶОНИШИНИ ШАХСӢ (дарси 1)

Салоҳиятҳо:

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои таълимӣ. Хонандагон бояд:

- тарзи талаффуз ва навиштани ҷонишинҳои шахсиро донанд;
- аз матн ҷонишинҳои шахсиро ҷудо карда тавонанд;
- дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ ҷонишинҳои шахсиро истифода карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи ҷонишинҳо ягон маълумот доранд?

Б) Хонандагон оид ба ҷонишинҳо чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Ангезиши зеҳн. Ба фикри шумо ҷонишини шахсӣ чиро ифода мекунад? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим: Калимаҳои ман, ту, ӯ (вай) мо, шумо, ва онҳо (-онон)-ро нисбат ба шахс, инсон истифода мебаранд. Аз ин рӯ онҳо ҷонишинҳои шахсӣ мегӯянд.

Супориш: иҷрои машқи 225

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: машқи 227.

57. ҶОНИШИНИ ШАХСӢ (дарси 2)

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои таълимӣ. Хонандагон бояд:

- тарзи талаффуз ва навиштани ҷонишинҳои шахсиро донанд;
- аз матн ҷонишинҳои шахсиро ҷудо карда тавонанд;
- дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ ҷонишинҳои шахсиро истифода карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи ҷонишинҳои шахсӣ ягон маълумот доранд?

Б) Хонандагон оид ба ҷонишинҳои шахсӣ чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон.

Б) Ангезиши зеҳн. Ба фикри шумо ҷонишини шахсӣ барои ифодаи чӣ дар нутқи истифода мешавад? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим: Калимаҳои ман, ту, ӯ (вай) мо, шумо ва онҳо (-онон)-ро нисбат ба шахс, инсон истифода мебаранд. Аз ин рӯ онҳо ҷонишинҳои шахсӣ мегӯянд.

Супориш: иҷрои машқи 228.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс.)

5. Вазифаи хонагӣ: машқи 231.

58. ҶОНИШИНИ САВОЛӢ (дарси 1)

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- тарзи талаффуз ва навиштани ҷонишини саволро донанд;
- аз матн ҷонишини саволро ҷудо карда тавонанд;
- ҷонишини саволро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Раши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи ҷонишини шахсӣ чӣ маълумот доранд?

Б) Ҷонишинҳои шахсӣ аз дигар хели ҷонишинҳо чӣ фарқ доранд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Ангезиши зехн. Ба фикри шумо ҷонишини савол чиро ифода мекунад? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим: Ҷонишини савол барои пурсиш истифода мешавад. Масалан, барои пурсиши инсон калимаи кӣ?(кӣҳо?) ва барои пурсиши ғайринсон калимаи чӣ(чӣҳо?) истифода мешавад

Супориш: Иҷрои машқи 231.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: иҷрои машқи 233.

59. ҶОНИШИНИ ИШОРАТӢ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- тарзи талаффуз ва навиштани ҷонишини ишоратиро донанд;
- аз матн ҷонишини ишоратиро ҷудо карда тавонанд;
- ҷонишини ишоратиро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Раши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки дар бораи ҷонишинҳои шахсӣ чӣ чиз дар хотирашон боқӣ мондааст?

Б) Хонандагон оид ба хелҳои ҷонишин чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон.

Б) Ангезиши зехн. Ба фикри шумо ҷонишини ишоратӣ чиро ифода мекунад? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим. Ҷонишини ишоратӣ калимаеро мегӯянд, ки ба предмет ва ҷиғунагии онҳо ишорат мекунад: ин пирохан, он дастгоҳ, ҳамин хона, он хона, чунин писар, чунон часур

Супориш: иҷрои машқи 236.

5. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

6. Вазифаи хонагӣ: машқи 238.

60. ҶОНИШИНИ ТАЪЙИНИ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- тарзи талаффуз ва навиштани ҷонишини таъйиниро донанд;
- аз матн ҷонишини таъйиниро ҷудо карда тавонанд;
- ҷонишини таъйиниро дар нутқи ҳаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо оид ба ҷонишини ишоратӣ маълумоте дар хотир доранд ё не?

Б) Хонандагон оид ба ҷонишини ишоратӣ чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон.

Б) Ангезиши зеҳн. Ба фикри шумо ҷонишини таъйинӣ чиро ифода мекунад? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим. Ҷонишини таъйинӣ ашё ва ба таври умум аломати онҳоро таъйин менамояд. Мафҳуми таъйини ашё аслан ба воситаи калимаҳои ҳама, ҳар, тамоми, ҷумла баён мешавад. Масалан: Зинда мондан аз тамоми сарвати дунё зиёдтар аст.

Супориш: Иҷрои машқи 239.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 240.

61. КОР БО МАТНИ НОМА (дарси 1)

Салоҳиятҳо

Истифодаи интонатсия барои ифодаи аломатҳои китобат дар охири ҷумла.

Интиҳоби яқоя ва ҷудо навиштани калимаю ибораҳое, ки аз яқчанд реша ва гурӯҳи калимаҳо ташкил ёфтаанд (интиҳоб баъди калимаҳои мураккаб ва таркибӣ).

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- нутқи ҳаттӣ худро ташаккул диҳанд;
- ба матн аз нуқтаи назари мақсад ва дараҷаи ноилшавӣ ба он баҳо дода тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, матнҳо аз ҳазина, замима.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Ҷонишини таъйинӣ чиро ифода мекунад?

Б) Аз дигар хели ҷонишинҳо ҷонишини таъйинӣ бо чӣ хусусияташ фарқ дорад?

3. Баёни мавзӯи нав.

А) Муаррифии мақсадҳои дарс ба хонандагон.

Б) Кори инфиродӣ. Умумият ва фарқияти мактубҳоро муайян кардан.

Ба хонандагон аз ҳазина намунаи мактубҳои гуногун, ки бо муаллиф, қабулкунанда, мақсаду тарзи навишт фарқ мекунанд, пешниҳод карда мешавад. Хонандагон мактубҳоро ба таври инфиродӣ хонда, фикру мулоҳизаҳои худро дар дафтарашон қайд мекунанд.

Супориши 2. Кори дунафара. Хонандагон кори худро бо ҳамсинфи дар паҳлу нишаста муқоиса карда, умумияту фарқияти мактубҳоро яқоя ёфта, қайд мекунанд.

умумият	фарқият
---------	---------

Супориши 3. Кор дар гурӯҳҳо. Чустуҷӯи иловагӣ дар хазина, дарёфти фарқи нав.

Хонандагон боз 3-5 мактуби дигареро мегиранд, ки фарқи онҳо аз рӯи ягон ҷиҳат аёнтаранд. Фарқиятҳои навро дар мактубҳои гирифташуда меёбанд ва аз рӯи самтҳои зерин ба қайд мегиранд:

- мурочиат,
- хайрухуш,
- муқаддима,
- хулоса,
- интихоби калимаву ибораҳо,
- интихоби...

Супориши 4. Гурӯҳҳо кори худро муаррифӣ мекунанд. Аз ҳар гурӯҳ як нафар хонанда назди тахтаи синф омада, кори худро пешниҳод мекунад.

Омӯзгор самтҳои муайянгардидаро дар тахтаи синф менависад.

Омӯзгор нишон медиҳад, ки фарқиятро дар кадом ҷиҳат дидан меҳаҳад. Мисол, мактубро бо се тарз оғоз намудан мумкин аст:

- Тарзи 1. Барои чунин мактубҳо:
- Тарзи 2. Барои чунин мактубҳо:
- Тарзи 3. Барои чунин мактубҳо:

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Ҷамъоварӣ кардани мактубҳои гуногун барои хазина.

61. КОР БО МАТНИ НОМА (дарси 2)

Салоҳиятҳо

Истифодаи интонатсия барои ифодаи аломатҳои китобат дар охири ҷумла.

Интихоби якҷоя ва ҷудо навиштани калимаю ибораро, ки аз якҷанд реша ва гурӯҳи калимаҳо ташкил ёфтаанд (интихоб байни калимаҳои мураккаб ва таркибӣ).

Мақсадҳои дарс. Хонанда бояд:

- фарқи номаҳоро муайян намоянд;
- мушқилоти худро дар навиштани нома пай барад.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаҳои ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ: Ба хотир овардани машғулияти гузашта оид ба муайян кардани фарқи мактубҳо. Хонандагон фикру мулоҳизаи худро аз рӯи вазифаи хонагии тайёркардашон дар бораи муайян кардани фарқи мактубҳо иброз мекунанд. Яъне мактубҳоро бо се тарз оғоз намудан мумкин аст:

- тарзи 1. Барои чунин мактубҳо:
- тарзи 2. Барои чунин мактубҳо:
- тарзи 3. Барои чунин мактубҳо:

Муаллим фикрҳои хонандагонро дар бораи самтҳои муайянгардидаи мактуб ҷамъбаст мекунад.

Супориш. Кори дунафара. Муқоисаи номаҳои дар хазинабуда, ки омӯзгор пешниҳод кардааст.

Хонандагон дар ҷуфтҳо фарқи номаҳоро хатӣ муайян мекунанд ва номгӯи тахминии мушаххасоти номаҳоро тартиб медиҳанд:

- муаллиф,
- қабулкунанда,
- мақсад,

- сохтор,
- тартиб,
- воситаҳои забонӣ.

Супориш. Кор дар гурӯҳҳо. Баровардани қонуниятҳо ва муайян кардани қоидаҳо.

- мурочиат,
- муқаддима,
- мақсад,
- хулоса,
- хайру хуш.

Омӯзгор ҷавобҳоро ҷамъоварӣ мекунад.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс),

5. Вазифаи хонагӣ. Ҷамъовариҳои мактубҳо, муайян кардани умумият ва фарқияти онҳо дар самтҳои гуногун.

62. ДИКТАНТИ САНЧИШӢ

Омӯзгор метавонад, озодона матро интихоб намояд, аммо мутобиқро намудан бо мавзӯҳои грамматикӣ муфидтар аст.

Мақсадҳои таълимӣ:

- мустаҳкамкунии малакаи ва маҳорати хонандагон оид ба калимасозии сифат, имлоӣ сифат, вазифаи сифат дар ҷумла.
- ташаккули малакаи интиқоли нутқи шифоҳӣ ба нутқи хаттӣ.

Маводди таълим: маҷмӯи матни диктантҳо.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаӣ ташкилии дарс (ҳисоботи навбатдор, қайди давомоти хонандагон)

2. Баёни мавзӯи нав. Шиносоӣ бо матни диктант.

- қироати матни интихобгардида ва омода намудани хонандагон ба навиштани диктант.

- қироати матни диктант ва риояи интонатсия дар ифодаи аломатҳои китобатӣ.

3. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

4. Вазифаи хонагӣ: Бо ҷонишинҳо навиштани ҷумлаҳо.

63. ҶОНИШИНИ НОМУАЙЯНИ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- тарзи талаффуз ва навиштани ҷонишини номуайяниро донанд;
- аз матн ҷонишини номуайяниро ҷудо карда тавонанд;
- ҷонишини номуайяниро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаӣ ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи ҷонишин таъйинӣ чиро дар хотир доранд?

Б) Хонандагон оид ба ҳелҳои ҷонишин чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсадҳои дарс ба хонандагон

Б) Ангезиши зеҳн. Ба андешаи шумо ҷонишини номуайяни чиро ифода мекунад?

Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим: Ҷонишини номуайяни калимаеро мегӯянд, ки ашё ва аломати онҳоро ба таври умум ва тахмин ишора мекунад.

Мафҳуми номуайяни тавассути калимаҳои баъзе, ягон, фалон, кадом, чанд, якчанд, касе, чизе ифода мегардад.

Супориш: иҷрои машқи 242.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: машқи 243.

64. ҶОНИШИНИ МАНФӢ

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- тарзи талаффуз ва навиштани ҷонишини манфиро донанд;
- аз матн ҷонишини манфиро ҷудо карда тавонанд;
- ҷонишини манфиро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи ҷонишини номуайяни чиро дар хотир доранд?

Б) Хонандагон оид ба ҷонишинҳои номуайяни чӣ маълумот дода метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон.

Б) Ангезиши зеҳн. Ба фикри шумо ҷонишини манфӣ чиро ифода мекунад? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим. Ҷонишини манфӣ калимаеро мегӯянд, ки маънои инкорро баён менамояд, яъне вучуд надоштани ашё ва аломати онро нишон медиҳад. Мафҳуми ҷонишини манфӣ, аслан, бо калимаи ҳеч (ҳеч) ифода меёбад.

Супориш: иҷрои машқи 244.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: машқи 246.

65. ҶОНИШИНИ НАФСӢ (ТАЪКИДӢ)

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- тарзи талаффуз ва навиштани ҷонишини нафсӣ(таъкидӣ)-ро донанд;
- аз матн ҷонишини нафсӣ(таъкидӣ)-ро ҷудо карда тавонанд;
- ҷонишини нафсӣ(таъкидӣ)-ро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар хусуси ҷонишини манфӣ чиро дар хотир гирифтаанд?

Б) Хонандагон оид ба ҷонишини манфӣ чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон.

Б) Ангезиши зехн. Ба фикри шумо ҷонишини нафсӣ (таъкидӣ) чиро ифода мекунад? Шумо таъкид гуфта чиро мефаҳмед? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим. Ҷонишини нафсӣ (таъкидӣ) ба шахсе ишора мекунад, ки иҷроқунандаи амал мебошад. Калимаи «худ» ва синонимҳои он (хеш, хештан) ҷонишини нафсӣ(таъкидӣ) ба шумор меравад.

Супориш: иҷрои машқи 248.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштанба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 250.

66. БАНДАКҶОНИШИНҲО (БАНДАКҲОИ СОҶИБӢ) (дарси 1)

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо қардани ҳиссаҳои муқтақили нутқ, ҳусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, қалимасозии ҳиссаҳои муқтақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- тарзи талаффуз ва навиштани бандакҷонишинҳоро донанд;
- аз матн бандакҷонишинҳоро ҷудо қарда тавонанд;
- бандакҷонишинҳоро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода қарда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, варақай таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаӣ ташқилии дарс (риояӣ одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2 Пурсиши вазифаӣ хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи ҷонишини нафсӣ(таъкидӣ) чиро дар хотир доранд?

Б) Хонандагон оид ба ҷонишини нафсӣ (таъкидӣ) ҷӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон;

Б) Ангезиши зехн. Ба фикри шумо бандакҷонишинҳо (бандакҳои соҳибӣ) чиро ифода мекунад? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим: Соҳибият ба воситаи ҷонишини аз онӣ (онӣ) бандакҳои-ам, ат, -аш, -амон, -атон,-ашон, изофат ва исм ифода меёбад.

Супориш: иҷрои машқи 251.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 253.

66. БАНДАКҶОНИШИНҲО БАНДАКҲОИ СОҶИБӢ (дарси 2)

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо қардани ҳиссаҳои муқтақили нутқ, ҳусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, қалимасозии ҳиссаҳои муқтақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- тарзи талаффуз ва навиштани бандакҷонишинҳоро донанд;
- дар матн бандакҷонишинҳоро ҷудо қарда тавонанд;
- бандакҷонишинҳоро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода қарда тавонанд.

Маводи таълим: китоби дарсӣ, варақай таълим, матн

Равиши дарс:

1. Лаҳзаӣ ташқилии дарс (риояӣ одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2 Пурсиши вазифаӣ хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи бандакҷонишинҳо чиро ба хотир гифтаанд?

Б) Хонандагон оид ба бандакҷонишинҳо ҷӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифийи мақсади дарс ба хонандагон;
Б) Ангезиши зехн. Ба фикри шумо бандакҷонишинҳо (бандакҳои соҳибӣ) чиро ифода мекунад? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим: Соҳибият ба воситаи ҷонишини аз они (они) бандакҳои-ам, ат, -аш, -амон, -атон,-ашон, изофат ва исм ифода меёбад.

Супориш: иҷрои машқи 254.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 255.

67. СОХТИ ҶОНИШИН (дарси 1)

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- ҷонишинҳоро аз ҷиҳати сохт фарқ карда тавонанд;
- аз матн ҷонишинҳоро ҷудо карда тавонанд;
- ҷонишинҳоро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (одоби саломро ба ҷой овардан, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи бандакҳои соҳибӣ чиро дар хотир доранд?

Б) Хонандагон оид ба сохти бандакҷонишинҳо чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифийи мақсадҳои дарс ба хонандагон.

Б) Ангезиши зехн. Ба фикри шумо ҷонишинҳо аз ҷиҳати сохт чанд хел мешаванд?

Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим. Ҷонишинҳо аз ҷиҳати сохт чор хел мешаванд: сода, сохта, мураккаб, таркибӣ.

Супориш: иҷрои машқи 256.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: машқи 257.

68. ВАЗИФАИ ҶОНИШИН ДАР ҶУМЛА

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- вазифаи ҷонишинро дар ҷумла донанд;
- аз матн ҷонишинҳоро ҷудо карда тавонанд;
- ҷонишинро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи сохти ҷонишинҳо чӣ маълумот доранд?

Б) Хонандагон оид ба ҷонишинҳо аз лиҳози сохт чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифийи мақсадҳои дарс ба хонандагон;

Б) Ангезиши зехн. Ба фикри шумо вазифаи ҷонишин дар ҷумла чист? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим. Ҷонишин дар ҷумла ба вазифаи мубтадо, хабар, муайянкунанда, пуркунанда ва ҳол меояд.

Супориш: иҷрои машқи 258.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: Иҷрои машқи 259.

69. КОР БО МАТНИ АРИЗА (марҳилаи тағйирдиҳӣ ва таҳия дарси 1)

Салоҳиятҳо

Тағйир додани (таҳрири) матни шифоҳӣ ва хаттӣ

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- таҳияи қоида дар асоси «шиноснома»-ро аз худ кунанд;
- супоришхоро бо мақсади санҷидани қоида иҷро намоянд;
- дар асоси таҳлили ғалатҳо ва тағйир додани матн ариза таҳия карда тавонанд;

Маводди таълим: китоби дарсӣ, варақаҳои таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаҳои ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Ба хотир овардани машғулияти гузашта оид ба таҳияи матни ариза дар мавзӯҳои гуногун.

Б) Ҳамчун намуна дар тахтаи синф як аризаро овезон намуда, «шиноснома» ва қоидаҳои асосии таҳияи аризаро муҳокима намудан.

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсадҳои дарс;

Б) Ангезиши зехн. Чаро одамон ариза менависанд? Муҳокимаронии умумӣ.

Кори дунафара. Намунаи ариза.

Супориши № 1: омода намудани ариза.

Кор дар гурӯҳҳои хурд.

Супориши №2: Муаррифии матни ариза гурӯҳҳо ва баҳодиҳӣ ба аризаҳо аз рӯи «шиноснома».

- Таҳрир кардани матни ариза дар асоси қоида.
- Интихоби намунаи беҳтарини қоида:
  - Мурочиат, ном;
  - Ба қадом сабаб;
  - Хоҳиш;
  - Хотима;
  - Ариза аз ҷониби кӣ навишта шудааст?

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ. Таҳияи ариза вобаста ба мақсад.

69. КОР БО МАТНИ АРИЗА (марҳилаи тағйирдиҳӣ ва таҳия дарси 2)

Салоҳиятҳо

Таҳияи матнҳои хаттӣ ва шифоҳӣ

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- супоришхоро бо истифодаи қоидаи таҳиягардида иҷро намоянд;
- бо истифода бурдани қоида ғалатхоро ислоҳ кунанд;
- ғалатхоро таҳлил намуда тағйир додани матни аризаро омӯзанд;

Маводди таълим: китоби дарсӣ, варақаҳои таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаҳои ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

- А) Аризаҳо аз рӯи мазмун ба кадом навъ чудо мешаванд?
- Б) Дар матни ариза кадом аломатҳои китобат истифода мешаванд?

3. Баёни мавзӯи нав:

- А) Муаррифии мақсадҳои дарс ба хонандагон.
- Б) Ангезиши зеҳн. Ариза дар кучо истифода мешавад?

Супориши №1. Дар асоси «шиноснома»-и навъи додашуда қадамҳои пайдарпайро барои навиштани чунин ариза таҳия намоед.

Супориши 2. Дар гурӯҳи дунафара. Натиҷаҳои кори худро бо гурӯҳҳои дунафараи дигар, ки оид ба ҳамин навъи ариза кор мекунанд, муқоиса намоед.

Супориши 3.

А) Муаррифии матни аризаи гурӯҳҳо ва баҳодихӣ ба аризаҳо аз рӯи «шиноснома».

Б) Таҳрир кардани матни ариза дар асоси қоида.

В) Интихоби намунаи беҳтарин қоида:

1. Ном.
2. Ҳадафи ариза.
3. Мазмуни ариза.
4. Шахсияти аризадиханда.

4. Чамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ. Таҳияи матни ариза аз рӯи қоидаҳои мазкур.

70. КОР БО МАТНИ ДАРХОСТ (марҳилаи таҳия)

Салоҳиятҳо

Таҳияи матнҳои хаттӣ ва шифоҳӣ

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- супоришро бо истифодаи қоидаи таҳиягардида очро карда тавонанд;
- ғалатҳоро чамъоварӣ карда, қоидаҳои истифода бурда тавонанд;
- оид ба таҳлили ғалатҳо ва тағйир додани қоидаҳо кор кунанд;
- бо истифодаи қоидаи таҳиягардида супоришро иҷро кунанд;

Маводи таълим: китоби дарсӣ, варақаҳои таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ.

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсадҳои дарс.

Б) Ангезиши зеҳн. Одамон барои чӣ дархост менависанд?

Супориши 1.

Дар асоси «шиноснома»-и навъи додашуда қадамҳои пайдарпайро барои навиштани чунин дархост таҳия намоед.

Супориши 2. Дар гурӯҳи дунафара. Натиҷаҳои кори худро бо гурӯҳҳои дунафараи дигар, ки оид ба ҳамин навъ дархост кор мекунанд, муқоиса намоед;

Супориши 3.

А) Муаррифии матни дархости гурӯҳҳо ва баҳодихӣ ба дархостҳо аз рӯи «шиноснома».

Б) Таҳрир кардани матни дархост дар асоси қоида.

В) Интихоби намунаи беҳтарин қоида:

1. Номи дархосткунанда;
2. Мақоми навишта шудани дархост;

3. Мазмуни дархост;
4. Шахсе, ки дархост ба номи ӯ навишта шудааст;
4. Чамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).
5. Вазифаи хонагӣ. Таҳияи матни дархост аз рӯи қоидаҳои мазкур.

71. ТАКРОРИ МАВЗҶИ ҚОНИШИНҲО

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо қардани ҳиссаҳои муқтақили нутқ, ҳусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, қалимасозии ҳиссаҳои муқтақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- тарзи талаффуз ва навиштани қонишинҳоро донанд;
- аз матн қонишинҳоро ҷудо қарда тавонанд;
- қонишинро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода қарда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Соҳибият чӣ тавр ифода меёбад?

Б) Имлои қонишин чӣ гуна аст?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон.

Б) Ангезиши зеҳн. Вазифаи синтаксиси қонишинро маънидод қунед? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз қониби муаллим.

Супориш: иҷрои машқи 261.

4. Чамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: машқи 262.

72. ДИКТАНТИ САНҚИШ

Омузгор метавонад, озодона матнро интиҳоб намояд, аммо мутобиқро намудан бо мавзӯҳои грамматикӣ муфидтар аст.

Мақсадҳои таълимӣ:

- муқтаҳкамқунии малақа ва маҳорати хонандагон оид ба қонишин, имлои қонишин, вазифаи қонишин дар ҷумла.
- ташаккули малақаи интиқоли нутқи шифоҳӣ ба нутқи хаттӣ.

Маводди таълим: маҷмӯи матни диктантҳо.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (ҳисоботи навбатдор, қайди давомоти хонандагон)

2. Баёни мавзӯи нав. Шиносоӣ бо матни диктант.

- қироати матни интиҳобгардида ва омода намудани хонандагон ба навиштани диктант.

- қироати матни диктант ва риояи интонатсия дар ифодаи аломатҳои китобатӣ.

3. Чамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

4. Вазифаи хонагӣ: Бо қонишинҳо навиштани ҷумлаҳо.

73. ТАКРОРИ СОЛОНА (дарси 1)

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо қардани ҳиссаҳои муқтақили нутқ, ҳусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, қалимасозии ҳиссаҳои муқтақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- тарзи талаффуз ва навиштани сифат ва ҷонишинро донанд;
- аз матн сифат ва ҷонишинро ҷудо карда тавонанд;
- сифат ва ҷонишинро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

- А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи сифат ва ҷонишин чиро дар хотир доранд?
- Б) Хонандагон оид ба сифат ва ҷонишин, вазифаҳои онҳо дар ҷумла чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

- А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон.
- Б) Ангезиши зехн: Ба фикри шумо ҳиссаҳои номии нутқ чиро ифода мекунад? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим.

Супориш: иҷрои машқи 263

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ: (баргаштан ба мақсадҳои дарс)

5. Вазифаи хонагӣ: машқи 264.

73.ТАКРОРИ СОЛОНА (дарси 2)

Салоҳиятҳо:

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- тарзи талаффуз ва навиштани сифати феълӣ ва феъли ҳолро донанд;
- аз матн сифати феълӣ ва феъли ҳолро ҷудо карда тавонанд;
- сифати феълӣ ва феъли ҳолро дар нутқи хаттӣ ва шифоҳӣ истифода карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

- А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи сифати феълӣ ва феъли ҳол чиро дар хотир доранд?
- Б) Хонандагон оид ба сифати феълӣ ва феъли ҳол, вазифаҳои онҳо дар ҷумла чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

- А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон.
- Б) Ангезиши зехн: Ба фикри шумо барои чӣ сифати феълиро ба сифат ва феъли ҳолро ба феъл мансуб медонанд? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим.

Супориш: иҷрои машқи 265.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ: (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: машқи 267.

73.ТАКРОРИ СОЛОНА (дарси 3)

Салоҳиятҳо

Доништан ва ҷудо кардани ҳиссаҳои мустақили нутқ, хусусиятҳо, категорияҳои грамматикӣ онҳо, калимасозии ҳиссаҳои мустақили нутқ.

Мақсадҳои дарс. Хонандагон бояд:

- тарзи талаффуз ва навиштан шумора ва бандакҷонишинҳоро донанд;

- аз матн шумора ва бандакчонишинҳоро ҷудо карда тавонанд;
- шумора ва бандакчонишинро дар нутқи хаттӣ ва шифохӣ истифода карда тавонанд.

Маводди таълим: китоби дарсӣ, варақаи таълим, матн.

Равиши дарс:

1. Лаҳзаи ташкилии дарс (риояи одоби салом, баҳисобгирии давомот).

2. Пурсиши вазифаи хонагӣ:

А) Аз хонандагон пурсед, ки онҳо дар бораи ҳиссаҳои номии нутқ чиро дар хотир доранд?

Б) Хонандагон ҳиссаҳои мустақили нутқ ва вазифаҳои онҳо дар ҷумла чӣ гуфта метавонанд?

3. Баёни мавзӯи нав:

А) Муаррифии мақсади дарс ба хонандагон.

Б) Ангезиши зеҳн. Ба фикри шумо шумора аз нумератив фарқ дорад? Шунидани назари хонандагон. Баёни мавзӯ аз ҷониби муаллим.

Супориш: иҷрои машқи 268.

4. Ҷамъбаст ва арзёбӣ (баргаштан ба мақсадҳои дарс).

5. Вазифаи хонагӣ: машқи 270.

**РОҲНАМОИ
ФАННИ ЗАБОНИ ТОЧИКӢ
БАРОИ СИНФИ 6-УМ**

**барои омӯзгорони муассисаҳои
таҳсилоти миёнаи умумӣ**

Муҳаррир	Ю. Шерматов
Мусахҳех	М. Саидова
Муҳаррири техникӣ	Н. С. Зайниддинов
Тарроҳ	М. Ҳакимова

Ба чоп 07.07.2017 иҷозат дода шуд. Коғази офсет.
Чопи офсет. Андоза 60x84 1/8. Ҷузъи чопӣ 8,5
Адади нашр 000000 нусха.
Супориши № 135/2017

Муассисаи нашриявии «Маориф»-и
Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон.
734024, ш. Душанбе, кӯчаи Аҳмади Дониш, 50.
Тел: 222-14-66,
E-mail: najmiddin64@mail.ru

Дар матбааи XXXXXX ба таъб расидааст.